

ประวัติศาสตร์ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ในเชียงใหม่และลำปาง

History of Local Newspapers in Chiangmai and Lampang

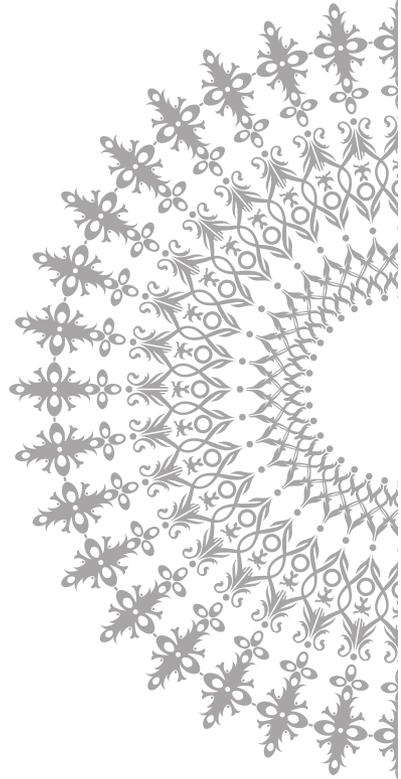
ผศ.ภิญญพันธ์ พจนะลาวัณย์^๒

บทคัดย่อ

บทความนี้ให้ความสำคัญกับการศึกษาเกี่ยวกับความอยู่รอดของสื่อท้องถิ่นภาคเหนือที่สัมพันธ์กับบริบทความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยเจาะจงไปที่สื่อประเภทหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเป็นหลัก เนื่องด้วยเป็นองค์กรสื่อมวลชนที่มีประวัติความเป็นมาคู่กับความเปลี่ยนแปลงสำคัญของสังคมท้องถิ่นและพื้นที่เมือง ทั้งยังสัมพันธ์กับสถานะอ่านออกเขียนได้คนในสังคม ด้วยข้อจำกัดดังกล่าว ดังนั้น ศูนย์กลางการศึกษาจึงโคจรอยู่รอบผู้ส่งสาร และผู้รับสารที่รู้หนังสือในเขตตัวเมืองเป็นหลัก การดำรงอยู่และการปรับตัวของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นได้สะท้อนให้เห็นมิติการไหลเวียนของข่าวสารในที่สาธารณะในรูปแบบต่างๆ การกระจายหนังสือพิมพ์จากในเมืองสู่นอกเมือง นอกจากนั้นมันยังสะท้อนถึงหน่วยการเมืองในระดับท้องถิ่นที่มีพลวัตและสัมพันธ์กับสื่อท้องถิ่น ไม่เพียงเท่านั้นเนื่องด้วยการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด ทำให้ในบางครั้งการให้ความสำคัญกับจรรยาบรรณจึงมีลักษณะไม่สม่ำเสมอ บางสื่อก็ให้ความสำคัญหรือแสดงออกกว่าให้

^๑ ข้อเขียนนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย Resilience of Local Media in Thailand ได้รับทุนสนับสนุนจาก USAID ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ผู้เขียนขอขอบคุณ อาจารย์ ดร.ไทเรล ฮาเบอร์คอน แห่งมหาวิทยาลัยแห่งชาติออสเตรเลีย, คุณอานนท์ ต้นดีวัฒน์ แห่งสำนักข่าวประชาธรรม และคุณพงศกร เฉลิมชุตติเดช แห่งศูนย์ศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำหรับการเอื้อเฟื้อข้อมูล

^๒ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ความสำคัญ ขณะที่บางสื่อก็เผชิญกับข้อปฏิบัติบางประการ ขณะที่ยุคสมัยของการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นต้องเผชิญกับความท้าทายทั้งการแข่งขันกับระบบข่าวสารที่รวมศูนย์จากศูนย์กลาง และเทคโนโลยีที่พรากผู้คนออกจากวัฒนธรรมการอ่านหนังสือต้นฉบับไปสู่สิ่งพิมพ์ออนไลน์มากขึ้นทุกที บางแห่งก็พยายามปรับตัวสู้ ขณะที่บางแห่งก็ประเมินตัวเองว่าจะปิดตัวลงพร้อมกับเจ้าของในวัยที่มากขึ้น

คำสำคัญ : หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น, ภาคเหนือ, การปรับตัว

Abstract

This article aims to explore the adaptation of local newspapers in the context of socio-economy and politics. Local newspapers are local organizations that have passed the experience with the local society for a long time, and they also relate to the literacy rate of the local people. So, this study focuses on the sender and the reader in the city in the first place. The adaptation of local history reflects the fluidity of information in many ways. This study also explores the connection between the mass media and local politics. The survival of some local media outlets seems not to show respect for to the professional ethics of the mass media as the professional firm. The rapid changes in society, news, and information challenge local newspapers. News can be accessed from central media sources in Bangkok, and new media technology draws readers away from newspapers in favor of computers or mobile phone screens. Some media have adapted but some have not. Moreover, some media outlet owners decide to retire and close their media outlets.

Keywords: local newspapers, Northern Thailand, adaptation

๑. บทนำ

๑.๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สื่อมวลชนถือว่าเป็นตัวกลางสำคัญที่จะทำให้เสียงของมวลชนปรากฏในที่สาธารณะ โดยเฉพาะในสังคม

ประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญกับสิทธิ เสรีภาพในการแสดงออก นอกจากเป็นผู้นำเสนอปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วยังทำหน้าที่ตรวจสอบ วิพากษ์วิจารณ์ ความไม่ชอบมาพากลของนโยบายภาครัฐ หรือการดำเนินการของหน่วยงานเอกชน กระนั้นจากเดิมที่สื่อมวลชนเคยกระจุกตัวอยู่เพียงแต่ศูนย์กลางเมืองหลวงเช่นเดียวกับ

ปัญหาการกระจายอำนาจ ในสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาลตลอดครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา ยิ่งทำให้เมืองและชนบทในภูมิภาคขยายตัวมากยิ่งขึ้น ก็ต้องการการบริโภคข้อมูลข่าวสารเฉพาะถิ่นตามไปด้วย หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเป็นสื่อประเภทหนึ่งที่เปิดพื้นที่ให้เสียงของคนในท้องถิ่นปรากฏในพื้นที่สาธารณะ ทั้งในรูปแบบของเหตุการณ์เป็นข่าว การนำเสนอนโยบายระดับท้องถิ่น จนกระทั่งเรื่องราวร้องทุกข์ของคนในท้องถิ่น

กระนั้นหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในภูมิภาคก็มีลักษณะที่แตกต่างจากหนังสือพิมพ์จากส่วนกลาง กล่าวคือ มีตลาดผู้อ่านที่แคบกว่า มีต้นทุนทางสังคมที่ต่ำกว่า ส่งผลให้ได้รับการสนับสนุนจากค่าโฆษณาที่น้อยกว่ามาก เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นขาดความยั่งยืน แม้จะมีหัวหนังสือพิมพ์หลากหลายฉบับแต่ที่ทยอยปิดตัวลงไปเพราะปัจจัยดังกล่าวก็มีอยู่มากเช่นกัน ดังนั้นการศึกษาการปรับตัวและอยู่รอดของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจึงจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการส่งเสริมและสนับสนุนสื่อมวลชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งและสามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างยั่งยืน ไม่เป็นเพียงธุรกิจฉาบฉวย ในฐานะที่เป็นสื่อสาธารณะและเป็นปากเสียงให้กับประชาชนในสังคมประชาธิปไตย

๑.๒. วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อค้นหาความยั่งยืนของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นผ่านรูปแบบความสำเร็จในการจัดการ นวัตกรรม และการได้มาซึ่งแหล่งทุนและทรัพยากรอย่างสร้างสรรค์ของสื่อเหล่านี้
- ๒) เพื่อความเข้าใจพัฒนาการของการปรับตัวของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นประวัติศาสตร์

๑.๓. ขอบเขตการศึกษา

ผู้ศึกษาได้เลือกสื่อมวลชนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่และลำปาง เนื่องจากว่าทั้งสองจังหวัดมีความสำคัญทั้งในฐานะเป็นตัวแทนของเมืองและประชากรในเขตเมืองที่เป็นฐานสำคัญของการบริโภคสื่อท้องถิ่น อย่างหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจังหวัดแรกในฐานะฐานผู้อ่านที่กว้างขวางครอบคลุมจังหวัดข้างเคียง ขณะที่จังหวัดหลังในฐานะที่มีผู้ผลิตหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่เข้มแข็ง และมีการแข่งขันสูง แม้ว่าฐานการจัดจำหน่ายอยู่ในจังหวัดที่จำนวนประชากรไม่มากเท่าเชียงใหม่ อย่างไรก็ตาม สื่อท้องถิ่นประเภทอื่นไม่ว่าจะเป็นวิทยุ, วิทยุชุมชน รวมไปถึงสื่อใหม่อย่างอินเทอร์เน็ต แม้จะไม่ใช่ประเด็นหลักในการศึกษารั้งนี้ ก็อาจจะมีการกล่าวถึงบ้างให้เห็นบริบทของการใช้สื่อท้องถิ่นที่บางครั้งก็สัมพันธ์กับผู้ผลิตสื่อหนังสือพิมพ์ไปด้วย ในขอบเขตด้านเวลาจะให้ความสำคัญตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน (๒๕๕๗) เนื่องจากเป็นช่วงเริ่มต้นการขยายตัวของอุตสาหกรรมท้องถิ่นนิยม เทคโนโลยีการพิมพ์และเป็นการถือกำเนิดของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่เป็นต้นแบบมาจนถึงปัจจุบัน

๑.๔. วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยในเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวพินิจทางประวัติศาสตร์เพื่อศึกษาลักษณะเฉพาะผ่านการเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาต่างๆ ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในภาคเหนือ โดยจะใช้ข้อมูลจากต้นฉบับหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น วิทยานิพนธ์ งานวิจัย และเอกสารอื่นๆ รวมไปถึงข้อมูลจากเว็บไซต์ และการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกบรรณาธิการหนังสือพิมพ์และผู้เกี่ยวข้อง

๒. ผลการศึกษาวิจัย

๒.๑. พัฒนาการสื่อท้องถิ่นในภาคเหนือ

(๑) หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นภาคเหนือหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒

แม้จะเคยปรากฏการตีพิมพ์หนังสือพิมพ์ในเชียงใหม่มาเกือบศตวรรษแล้ว แต่ในที่นี่ไม่ถือว่าอยู่ในกระบวนการเดียวกัน เนื่องจากหนังสือพิมพ์ดังกล่าวผลิตออกมาในช่วงสั้นๆ และขาดช่วงไปนาน ทั้งยังมีข้อมูลไม่แน่ชัด ในข้อเขียนนี้จึงให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์พัฒนาการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในทศวรรษ ๒๔๙๐ เป็นต้นมา การหยุดชะงักของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเกิดขึ้นในช่วงระบอบประชาธิปไตยที่อำนาจการเมืองส่วนกลางวางอยู่บนการต่อสู้แย่งชิงอำนาจระหว่างฝ่ายคณะราษฎรกับฝ่ายต่อต้านคณะราษฎรที่ดึงเครียดจากการต่อสู้ในสภาการกล่าวหานายปรีดี พนมยงค์ ว่าเป็นคอมมิวนิสต์จากกรณีสมุดปกเหลือง จนถึงการใช้กำลังต่อต้าน เช่น การลอบสังหารสมาชิกคณะราษฎรหลายครั้ง การเกิดกบฏบวรเดช จึงไม่แปลกนักที่คณะราษฎรจะทำการปราบปรามฝ่ายอนุรักษนิยมผู้ต่อต้านระบบใหม่อย่างจริงจัง การออกกฎหมายเซ็นเซอร์ก็เป็นเครื่องมือหนึ่งในฐานะการพิทักษ์รัฐธรรมนูญในระบบใหม่ ผลพวงดังกล่าวจึงเกิดกฎหมายอย่าง *พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ.๒๔๘๔*, *พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ.๒๔๘๕ (ฉบับที่ ๒)* และ *พระราชบัญญัติการพิมพ์*

พ.ศ.๒๔๘๘ (ฉบับที่ ๓) ซึ่งได้กลายเป็นอุปสรรคต่อการออกหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นไปด้วย

แต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา ความแตกแยกของคณะราษฎรทั้งสองฝ่ายที่นำโดยปรีดี พนมยงค์ และจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้พังทลายลง หลังจากที่ฝ่ายปรีดีคว่ำจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในสภาช่วงสงคราม และฝ่ายจอมพล ป.พิบูลสงคราม ก็ได้กลับหลังจากเกิดกรณีสวรรคต การฉ้อราษฎร์บังหลวง จนทำให้เกิดการรัฐประหารในปี ๒๔๙๐ ซึ่งเป็นการฉีกรัฐธรรมนูญครั้งแรก จนเป็นรัฐประหารต้นแบบของรัฐประหารไทยในปัจจุบัน ที่น่าสนใจก็คือ หลังจากนั้น สิ่งพิมพ์ต่างๆ ได้เติบโตเฟื่องฟูเป็นอันมากทั้งในส่วนกลางและท้องถิ่น สิ่งพิมพ์ในทศวรรษ ๒๔๙๐ เกิดขึ้นพร้อมกับการตอบรับของชาวสังคมและท้องถิ่น ดังที่ *ข่าวภาพรายสัปดาห์* ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์รุ่นบุกเบิกของไทยรัฐได้ย้ำให้เห็นว่าเป็นชาวอิกลักษณะหนึ่งที่แตกต่างจากชาวการเมืองในช่วงเดียวกัน^๓ ไม่เพียงเท่านั้นพบว่ายังสัมพันธ์ การขยายตัวของกรจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล เนื่องจากการจัดจำหน่ายหนังสือพิมพ์นั้นสัมพันธ์กับการประกาศผลรางวัลสลากกินแบ่งรัฐบาล ทำให้เกิดหนังสือพิมพ์รายปักษ์กระจายไปตามจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ สำหรับภาคเหนือ ได้แก่ *ชาวเหนือ (๒๔๙๐-เชียงใหม่) สารสยาม*^๔ (๒๔๙๑-เชียงใหม่) *ไทยลานนา (๒๔๙๓-ลำปาง) คนเมือง (๒๔๙๖-เชียงใหม่) อาจารย์ถึง เอกราช (๒๕๐๐)*^๕ ที่ลำปางด้วย หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ยังตีพิมพ์

^๓ ไทยรัฐออนไลน์. “ประวัติความเป็นมา, ยุคที่ ๑ ข่าวภาพ”. <http://www.thairath.co.th/corporate/generation1> (๓๑ มกราคม ๒๕๕๘)

^๔ สุรัตน์ นุมนนธ์. “หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นไทยศึกษาจากอดีต”. *คู่มือหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น* (กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย), ๒๕๓๐, น.๒๘

^๕ ภิญญพันธ์ พจนะลาวัณย์และคณะ. “นัยนักข่าวพลเมือง : กำเนิด ความเสื่อมถอย และการเกิดใหม่? กรณีศึกษาภาคเหนือประเทศไทย ตอนที่ ๑ ก่อนจะมี “นักข่าวพลเมือง” ใน ประชาไท .<http://www.prachatai.com/journal/2012/12/44225> (๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๕) ส่วนการก่อตั้งของหนังสือพิมพ์ไทยลานนา มีอีกแหล่งข้อมูลระบุว่า เกิดขึ้นในปี ๒๔๙๓-๒๕๒๙ ดูใน พัชรารัตน์ ครุฑเมือง. การดำรงอยู่ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เอกราช ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวารสารสนเทศ ภาควิชาสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒, หน้า ๑๕

อย่างยาวนานมาจนถึงปัจจุบัน หนังสือพิมพ์ *คนเมือง* นอกเหนือจากเป็นหนึ่งในสื่อผู้สร้างภาพตัวแทนภาคเหนือดังที่กล่าวไปแล้ว ยังมีบทบาทในฐานะปากเสียงของท้องถิ่นอย่างแข็งขันในกรณีการเรียกร้องมหาวิทยาลัยของชาวเหนือ ในทศวรรษ ๒๔๙๐

(๒) หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นภาคเหนือยุคเผด็จการ ทศวรรษ ๒๕๐๐

จุดเปลี่ยนสำคัญที่เกิดขึ้นก็คือ การรัฐประหาร ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ และการขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในปี ๒๕๐๑ โดยการออก *ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๗* หรือที่รู้จักกันในนามกฎหมาย “ปว.๑๗” ในปี ๒๕๐๑^๖ ที่มีศักดิ์เทียบเท่าพระราชบัญญัติซึ่งมีหน้าที่ควบคุมสื่อมวลชน ทั้งที่พิมพ์อยู่แล้วและให้มีการตรวจสอบหนังสือพิมพ์ที่จะออกใหม่อย่างเคร่งครัด หนังสือพิมพ์ *ข่าวภาพ* ที่เป็นต้นธารของไทยรัฐเองก็ถูกสั่งปิดในวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๐๑^๗ เสรีภาพของสื่อที่เบ่งบานในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ก็ต้องชะงักงันอีกครั้งหนึ่ง

ในทศวรรษ ๒๕๐๐-๒๕๑๐ สัมพันธ์กับบริบทสงครามเย็น สงครามปราบปรามคอมมิวนิสต์ กรมประชาสัมพันธ์เขต ๓ ลำปาง ได้รับความสำคัญในฐานะเป็นศูนย์กลางการควบคุมและเผยแพร่ข่าวสารจากรัฐกระจายไปสู่พื้นที่ต่าง ๆ ในภาคเหนือ โดยเห็นว่าการจัดตั้งลำปางเป็นศูนย์กลางที่ตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างจังหวัดต่างๆ ของภาคเหนือ และเห็นว่าลำปาง

เหมาะสม ไม่เป็นอุปสรรคต่อการขยายงานเพิ่มขึ้นอีก ในอนาคต มีการจัดตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง ๘ ลำปาง บนถนนพหลโยธิน ตรงหลักกิโลเมตร ที่ ๗๑๙ ต.หัวเวียง อ.เมือง ลำปาง^๘ การกระจายเสียงผ่านวิทยุของรัฐเป็นสิ่งสำคัญเพื่อช่วงชิงมวลชนจากสถานีวิทยุเสียงประชาชนของพคท. ที่ขยายตัวอย่างมากในปลายทศวรรษ ๒๕๑๐ เช่นเดียวกับการตั้งสถานีเรดาร์สื่อสารของกองทัพสหรัฐอเมริกาที่อยู่บริเวณอำเภอเกาะคาที่อยู่ห่างจากอำเภอเมืองลำปางไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ ๑๕ กิโลเมตร และอีกแห่งที่อำเภอห้างฉัตร เพื่อประโยชน์ต่องานจารกรรมความลับของฝ่ายคอมมิวนิสต์^๙

ขณะที่ฝ่ายรัฐบาลก็พยายามกุมอำนาจในการสื่อสารผ่านรูปแบบที่หลากหลาย การขยายกำลังส่งของวิทยุ การจัดทำสิ่งพิมพ์โดยฝ่ายกระทรวงมหาดไทย ที่ให้จังหวัดและองค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดทำและเผยแพร่ เช่น ลำปางสาร, ชัยนาทสาร ฯลฯ ในทศวรรษ ๒๕๐๐ การเกิดขึ้นของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในทศวรรษ ๒๕๐๐ ที่จอมพลสฤษดิ์ ใช้พลังการเมืองผลักดันจนสามารถตั้งมหาวิทยาลัยภูมิภาคแห่งแรกได้สำเร็จ ก็เพื่อการผลิตบุคลากรเพื่อป้อนรัฐและสนับสนุนกิจการทุนนิยมที่ขยายตัวมากขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่เดียวกันมหาวิทยาลัยก็เป็นศูนย์กลางสำคัญในการบ่มเพาะอุดมการณ์และวิธีคิดใหม่ๆ ซึ่งจะส่งผลต่อมาในการที่คนส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยจะมีความกระตือรือร้นต่อการเรียกร้องประชาธิปไตย สักส่วน

^๖ “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๗”. *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม ๗๕ ตอนที่ ๘๕, ๒๗ ตุลาคม ๒๕๐๑, น. ฉบับพิเศษ หน้า ๗

^๗ “ไทยรัฐออนไลน์”. “ประวัติความเป็นมา, ยุคที่ ๑ ข่าวภาพ”. <http://www.thairath.co.th/corporate/generation1> (๓๑ มกราคม ๒๕๕๘)

^๘ วชิรา รินทร์ศรี. การศึกษาสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง ๘ ลำปาง ในฐานะสื่อมวลชนส่วนภูมิภาค วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗, หน้า ๓๒

^๙ พงษ์ศักดิ์ ปัตถา. *ผลกระทบของฐานทัพสหรัฐอเมริกาต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมของเมืองอุดรธานี พ.ศ.๒๕๐๕-๒๕๒๐* วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๕๐, หน้า ๙๙

การสื่อสารระหว่างรัฐกับประชาชน นับว่าทำให้สมดุลของตลาดการสื่อสารเปลี่ยนไปอยู่กับอำนาจรัฐแทบทั้งหมด ในระดับประชาชนอาจจะมีการสื่อสารผ่านสื่อพื้นบ้านอยู่บ้าง ดังนั้นท่ามกลางการเติบโตของสื่อสิ่งพิมพ์นี้ รัฐเองนอกจากจะมีบทบาทในการควบคุมข่าวสารอย่างใกล้ชิดแล้ว รัฐยังได้ลงสนามเป็นอีกผู้เล่นหนึ่งด้วย

วิจิตร ไชยวัฒน์ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์คนเมือง ผลักดันให้ก่อตั้งสมาคมหนังสือพิมพ์ภาคเหนือแห่งประเทศไทย ในปี ๒๕๐๓ โดยเขาเองได้รับเลือกเป็นนายกสมาคมคนแรก^{๑๐} ในเวลาใกล้เคียงกัน หนังสือพิมพ์ *ถิ่นเหนือ* (๒๕๐๕) ก็ถือกำเนิดขึ้นอีกฉบับหนึ่ง แม้ว่าจะจดทะเบียนการออกหนังสือพิมพ์กับเจ้าพนักงานการพิมพ์ในจังหวัดลำพูน แต่การออกจริงได้กระทำในจังหวัดเชียงใหม่^{๑๑} ท่าทีที่อ่อนลงของรัฐประกอบกับการเติบโตของอุตสาหกรรมการพิมพ์ที่ขยายกว้างขึ้น ประกอบกับความเชื่อมั่นในต้นทุนทางสังคมทำให้มีการรวมตัวกันของนักหนังสือพิมพ์ยื่นข้อเสนอให้รัฐบาลพิจารณาเมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๐๖ มีประเด็นสำคัญอยู่ที่การกลับมาให้เสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะการพิจารณาขอไต่ถามเล็ก

พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ.๒๕๔๔ และประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๗^{๑๒} แต่อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์ของการพิจารณาของรัฐบาลที่ปล่อยให้รอจนได้คำตอบในเวลาเกือบ ๒ ปีผ่านไป ก็คือ คำปฏิเสธอย่างหนักแน่นโดยอ้างถึงความมั่นคง^{๑๓} ในปี ๒๕๐๘ ก็มี การก่อตั้งสมาคมหนังสือพิมพ์ส่วนภูมิภาคแห่งประเทศไทย (สภท.) ณ จังหวัดพิษณุโลก^{๑๔} จากนั้นก็เริ่มมีพื้นที่ของสำนักพิมพ์ท้องถิ่นเพิ่มขึ้น นั่นคือ *ไทยนิวส์* ในปี ๒๕๑๓ ที่เชียงใหม่ ขณะที่ ศักดิ์ รัตนชัย นักหนังสือพิมพ์ลำปางได้จัดทำหนังสือพิมพ์ *เสียงโยนก* ขึ้นในปี ๒๕๑๖ ที่ลำปาง^{๑๕}

(๓) หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นภาคเหนือหลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

เหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ มักถูกใช้เป็นหมุดหมายของการเปลี่ยนแปลงด้านประชาธิปไตยในแวดวงสื่อสารมวลชนก็เช่นกัน มีการให้คำว่าการช่วงดังกล่าวการปิดกั้นเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ผ่อนคลายลง และเริ่มมีการขออนุญาตการออกหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ทำให้เกิดการขยายตัว ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลของประชาชน หรือผลประโยชน์ทางการเมือง ผลประโยชน์ทางธุรกิจ ฯลฯ^{๑๖}

^{๑๐} มหาวิทยาลัยพายัพ. “ประวัติ วิจิตร ไชยวัฒน์”. สืบค้นจาก <http://www.payap.ac.th/web50/establish/ajax2.html> สืบค้นเมื่อ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

^{๑๑} สุรัตน์ นุมนนท์. “หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นไทยศึกษาจากอดีต”. *คู่มือหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น* (กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย), ๒๕๓๐, หน้า ๓๒

^{๑๒} ระเบียบวาระการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๔๕/๒๕๐๖ “เรื่องที่ ๑๙ เรื่อง มติที่ประชุมสัมมนาหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย” ใน สบ.๕.๑.๑/๒๕๐๙ เอกสารส่วนบุคคล ม.ล.ปิ่น มาลากุล

^{๑๓} การประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๑/๒๕๐๘ “เรื่องที่ ๓๒ เรื่อง มติที่ประชุมสัมมนาหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย” ใน สบ.๕.๑.๑/๓๔๘ เอกสารส่วนบุคคล ม.ล.ปิ่น มาลากุล

^{๑๔} สมาพันธ์นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย. “สมาคมหนังสือพิมพ์ส่วนภูมิภาคแห่งประเทศไทย”. อ้างอิงจาก http://www.ctj.or.th/?page_id=65 อ้างอิงเมื่อ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

^{๑๕} ศักดิ์ สักเสรี รัตนชัย. “SAKYONOK ลำปาง-ลาสเวกัส ONLINE”. สืบค้นจาก http://rampernglampang.blogspot.com/2009_08_29_archive.html (๒๙ สิงหาคม ๒๕๕๒) สืบค้นเมื่อ ๓๑ มกราคม ๒๕๕๘

^{๑๖} สุรัตน์ นุมนนท์. “หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นไทยศึกษาจากอดีต”. *คู่มือหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น* (กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย), ๒๕๓๐, หน้า ๓๒

สมาคมหนังสือพิมพ์ส่วนภูมิภาคแห่งประเทศไทยได้ปรับโครงสร้างคณะกรรมการในชุดที่ ๖ เมื่อปี ๒๕๑๘ พบว่าได้มีการแต่งตั้งอุปนายกประจำภูมิภาค แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญในการร่วมมือระดับภาคไปด้วย สำหรับภาคเหนือ ศักดิ์ รัตนชัย นักหนังสือพิมพ์จากจังหวัดลำปาง ดำรงตำแหน่งอุปนายกภาคเหนือตั้งแต่คณะกรรมการในชุดที่ ๖ (๒๕๑๘-๒๕๒๐) ถึงชุดที่ ๗ (๒๕๒๐-๒๕๒๒) จากนั้นก็เป็นวาระของบรรจบ ลี้มเจริญ แห่งไทยนิวิส์ มาจนถึงปี ๒๕๓๔ ในชุดที่ ๑๒^{๑๗}

หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นอย่าง เสียงขาวน่าน (๒๕๑๙)^{๑๘} ดำรงอยู่ในสถานการณ์สู้รบบริเวณชายแดนระหว่างรัฐบาลกับพรรคคอมมิวนิสต์ ขณะนั้น น่านเป็นพื้นที่สีแดงและมีฐานทัพของพรรคคอมมิวนิสต์ ปรากฏว่าหนังสือพิมพ์ฉบับดังกล่าวได้รับความเชื่อถือจากพรรคคอมมิวนิสต์ กล่าวคือแม้พรรคคอมมิวนิสต์จะปฏิเสธข่าวสารต่างๆ จากภาครัฐที่มากับสื่อมวลชนที่ถูกควบคุมด้วยฝ่ายรัฐ แต่ก็เลือกรับหนังสือพิมพ์ดังกล่าวไปอ่านในป่า ด้วยเหตุผลนี้ กรม. จึงใช้ช่องทางของหนังสือพิมพ์ในการส่งข่าวไปถึงคอมมิวนิสต์ผ่านบทความและข้อเขียนต่างๆ ผ่านเสียงขาวน่านไปด้วย

แต่หลังเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ที่เกิดการล้อมปราบและเข่นฆ่านักศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รัฐบาลพลเรือนถูกรัฐประหารอีกครั้งด้วยข้ออ้างความมั่นคง การขึ้นครองอำนาจของรัฐบาลเผด็จการพลเรือนได้ทำการได้ทำให้สถานการณ์เสรีภาพประชาชนและสื่อมวลชนกลับมายุ่งแย่ รัฐบาลสั่งห้ามเผยแพร่ภาพเหตุการณ์ทั้งหมด ตลอดจนเรื่องราวของเหตุการณ์โดยเด็ดขาด ตามคำสั่งของนายสมัคร สุนทรเวช^{๑๙} รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รวมถึงคณะปฏิรูปการปกครอง ยังมีคำสั่งห้ามจำหน่ายหนังสือพิมพ์แทบทุกฉบับ เป็นเวลา ๓ วันหลังเหตุการณ์ และตรวจสอบเนื้อหาของสื่อมวลชน ตาม คำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครอง ฉบับที่ ๕ ณ วันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙^{๒๐} แต่การควบคุมดังกล่าวก็ลดระดับความเข้มข้นลงด้วยการยกเลิกคำสั่งจำหน่ายและเผยแพร่แต่ควบคุมอีกรูปแบบภายใต้ คำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครอง ฉบับที่ ๔๒ หรือที่รู้จักกันในนาม “ปร.๔๒” เมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๑๙^{๒๑}

ครั้งความตึงเครียดเนื่องจากสงครามเย็นลดน้อยลง หลังจากนโยบาย ๖๖/๒๕๒๓ และการขยายตัวของระบบทุนผ่านการปฏิวัติเขียวทำให้พื้นที่นอกเขตเมืองมีการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่การแตกตัว

^{๑๗} สมาคมหนังสือพิมพ์ส่วนภูมิภาคแห่งประเทศไทย. “รายชื่อคณะกรรมการบริหารสมาคมฯ จากอดีตถึงปัจจุบัน”. สืบค้นจาก http://www.papat2508.org/index.php?option=com_content&view=article&id=42&Itemid=72 สืบค้นเมื่อ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

^{๑๘} สิทธารถ ปรางค์วัฒนากุล บรรณาธิการบริหาร หนังสือพิมพ์เสียงขาวน่าน, สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ โดย ภิญญพันธ์ พจนะลาวัฒน์ วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

^{๑๙} ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. *กาลานุกรมสยามประเทศไทย ๒๔๘๕-๒๕๕๔* (กรุงเทพฯ : โปสต์ พับลิชซิง), ๒๕๕๕.

^{๒๐} “คำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครอง ฉบับที่ ๕”. *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม ๙๓ ตอนที่ ๑๒๐, ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙, น. ฉบับพิเศษ หน้า ๑๕-๑๘

^{๒๑} “คำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครอง ฉบับที่ ๔๒”. *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม ๙๓ ตอนที่ ๑๓๔, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๑๙, น. ฉบับพิเศษ หน้า ๕๒-๕๗

^{๒๒} สดศรี เผ่าอินจันทร์. “หนังสือพิมพ์กับความอยู่รอด”. *พัฒนาการของ นสพ. ท้องถิ่นภาคเหนือ*, ๘-๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘ (ม.ป.ท. : ม.ป.พ), ๒๕๒๘, หน้า ๒๕

^{๒๓} สดศรี เผ่าอินจันทร์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖

ทางชนชั้นของชาวนาเกิดชาวนารวย ชาวนาปานกลาง ชาวนาจน อันเนื่องมาจากการอยู่รอดจากการปรับตัว ในการทำมาหากินและการแสวงหาจากทรัพยากรในท้องถิ่น ส่วนหนึ่งได้ผลักดันตัวเองเข้าสู่เขตเมืองเพื่อการแสวงหาความอยู่รอดและความมั่งคั่ง ขณะที่พื้นที่เมืองก็ขยายตัวขึ้นจากการอพยพเข้ามาหาแหล่งงาน หนังสือพิมพ์ระดับชาติ โทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียง จากส่วนกลางยังมีส่วนสำคัญครบวงจรการกระจายข้อมูลข่าวสารภายในประเทศด้วยพลังของโครงสร้างพื้นฐานไม่ว่าจะเป็นวิทยุ โทรทัศน์ หรือหนังสือพิมพ์

(๔) การขยายตัวของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นภาคเหนือ ในทศวรรษ ๒๕๒๐

สมาคมหนังสือพิมพ์ภูมิภาคแห่งประเทศไทย มีความเคลื่อนไหวอย่างน่าสนใจอย่างต่อเนื่องในทศวรรษ ๒๕๒๐ ดังที่พบหลักฐานการประชุมใหญ่ทางวิชาการที่จังหวัดแพร่ ในปี ๒๕๒๓^{๒๑} การประชุมใหญ่ประจำปีของสมาคมหนังสือพิมพ์ภูมิภาคแห่งประเทศไทยที่จังหวัดพะเยาในปี ๒๕๒๖ เมื่อวันที่ ๑๘-๒๐ มีนาคม ๒๕๒๖ ตัวเลขที่น่าสนใจคือ ยอดจำนวนหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในประเทศในปี ๒๕๒๖ มีมากถึง ๑๙๖ ฉบับ^{๒๒} ขณะที่ข้อมูลจากแหล่งอื่นระบุว่า มีบัญชีรายชื่อหนังสือพิมพ์จำนวน ๒๑๕ ฉบับ ใน ๔๖ จังหวัด ในช่วงปี ๒๕๒๓ และ ๒๕๐ ฉบับ ใน ๕๕ จังหวัด ในปี ๒๕๒๘ กระนั้น ก็มีจำนวนไม่น้อยที่ไม่สามารถยืนยันระยะอยู่ได้^{๒๓} แต่กระนั้นก็แสดงให้เห็นถึงการขยายตัวของสื่อมวลชนท้องถิ่นที่คู่ขนานไปกับหนังสือพิมพ์ระดับชาติหลังยุคการปิดกั้นข้อมูลข่าวสาร หลัง ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ได้เป็นอย่างดี สำหรับภาคเหนือ งานวิจัยของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ที่ชื่อ สำรจทรัพย์ากรสื่อสารมวลชนและสื่อท้องถิ่น ในเขตภาคเหนือตอนบน (๒๕๒๘)^{๒๔} ได้ระบุชื่อหนังสือพิมพ์ในภาคเหนือจากการสำรวจในช่วงเดือน พฤษภาคม ๒๕๒๘ - เดือนเมษายน ๒๕๒๙ มีดังนี้

- เชียงราย ได้แก่ หนังสือพิมพ์เชียงราย ยุคเอกไท (รายวัน), ดาวเหนือ (ราย ๕ วัน), ปากกาทอง (ราย ๑๐ วัน), มหาชน (รายวัน), เมงราย (ทุกวันจันทร์ พุธ และวันศุกร์)
- เชียงใหม่ ได้แก่ หนังสือพิมพ์เชียงใหม่เดลี (รายสัปดาห์), ถิ่นไทย (รายวัน), ไทยนิวิส์ (รายวัน), นักข่าวธุรกิจ (รายสัปดาห์), ระมิงค์ (ราย ๑๐ วัน), เสียงชนบท (รายวัน), อ่างแก้ว (ม.เชียงใหม่) (รายสะดวก)
- น่าน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ก๋องสยาม (ราย ๕ วัน), ประชาชาติ (ราย ๑๐ วัน), เสียงชวาน่าน (ราย ๑๐ วัน)
- พะเยา ได้แก่ หนังสือพิมพ์พะเยา (ทุกวันจันทร์ พุธ และวันศุกร์-ที่อยู่สำนักงานที่เดียวกับเมงราย)
- แพร่ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ชาวแพร่ (ราย ๑๕ วัน), ชาวสยาม (ราย ๑๐ วัน), แพร่ข่าว (ราย ๕ วัน), ไทยเหนือ (ราย ๑๐ วัน), เสียงไทย (ราย ๑๐ วัน)
- ลำปาง ได้แก่ หนังสือพิมพ์เอกราช (ราย ๒ วัน), ไทยลานนา (ราย ๕ วัน), สยามโพสต์ (ราย ๗ วัน), ชาวลานนา (ราย ๑๕ วัน), เหลือง (ราย ๑๕ วัน), ไท (รายตลอดเตอรี)

^{๒๑} สุรัตน์ นุ่มนนท์. “หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นไทยศึกษาจากอดีต”. คู่มือหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น (กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย), ๒๕๓๐, หน้า ๓๒

^{๒๒} มนัส พูนทอง. “นามานุกรม หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เขตภาคเหนือตอนบน (พ.ศ.๒๕๒๘- เม.ย.๒๕๒๙)”. สำรจทรัพย์ากรสื่อสารมวลชนและสื่อท้องถิ่นในเขตภาคเหนือตอนบน (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๒๙, หน้า ๗๑-๑๐๑

○ ลำพูน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยเหนือ ฉบับ
จามเทวี (ราย ๑๐ วัน), รวม ๗๒ ฉบับเสียงลำพูน
(ราย ๑๐ วัน)

นอกจากปริมาณหัวหนังสือพิมพ์แล้ว กิจกรรมและ
ความร่วมมือต่างๆ ได้เกิดขึ้นอย่างมหาศาล นอกจาก
สมาคมหนังสือพิมพ์ภูมิภาคแห่งประเทศไทยแล้ว ยังมี
ความเคลื่อนไหวอื่นๆ อีก เช่น ความร่วมมือระหว่าง
ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่กับสถาบันผู้ประกอบวิชาชีพ
หนังสือพิมพ์ ได้จัดสัมมนาเรื่อง พัฒนาการของ
หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นภาคเหนือ ระหว่างวันที่ ๘-๙
กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘ โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาปัญหา
บทบาท และพัฒนาการของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นใน
๑๗ จังหวัดภาคเหนือ และแสวงหาความร่วมมือ
ระหว่างด้านวิชาการและวิชาชีพ^{๒๖} ในเวลาใกล้เคียงกัน
สถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย (ซึ่ง
ต่อมาคือ สถาบันอิศรา) ก็ได้ให้ความสำคัญกับ
หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น โดยมีจัดทำเอกสารคือ สถานภาพ
หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น (๒๕๒๘)^{๒๗} การบรรณาธิการและ
การจัดการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น (๒๕๒๙)^{๒๘} คู่มือ
หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น (๒๕๓๐)^{๒๙} สอดคล้องกับการ
ก่อตั้งสถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย
ในปี ๒๕๒๗ โดยมีจุดประสงค์เพื่อเป็นองค์กรฝึกอบรม
ทางด้านวิชาชีพหนังสือพิมพ์ โดยนักวิชาชีพและ
นักวิชาการทางด้านนิเทศศาสตร์ และวารสารศาสตร์
กลุ่มหนึ่ง^{๓๐} ช่วงเวลาเริ่มต้นเต็มไปด้วยความคึกคักดังที่
กล่าวไปแล้ว

กระนั้นการขยายตัวดังกล่าวก็มีใช้ภาพที่สวยหรู
แต่เพียงอย่างเดียว ได้พบการยกปัญหาของหนังสือพิมพ์
ท้องถิ่นมาอภิปรายไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้าน
เศรษฐกิจ เนื่องจากธุรกิจการพิมพ์มีต้นทุนสูง ขณะที่
รายได้จากโฆษณาหาได้ไม่มากนัก มีพักจะต้องพูดถึง
รายได้จากการขายหนังสือพิมพ์ที่น้อยมาก ขณะที่
บุคลากรในหนังสือพิมพ์ตั้งแต่พนักงานลงมา หากมีความ
สามารถ “เข้าชั้น” ก็จะทำตัวเป็น “นกน้อยในไร่
ส้ม...โบายบินเข้ากรุงเทพฯ เพื่อสมัครทำงานกับ
หนังสือพิมพ์ส่วนกลาง” และยังพบว่า บรรณาธิการ
หนังสือพิมพ์หลายแห่งทำงานในลักษณะ “One man
show” ทำหน้าที่ทุกอย่างตั้งแต่บรรณาธิการ ผู้สื่อข่าว
คอลัมนิสต์ กระทั่งช่วยเรียงพิมพ์เอง

ปัญหาเรื่องสวัสดิภาพจากการทำข่าว ที่พบว่า
นักหนังสือพิมพ์ไม่น้อยที่ถูกลอบประทุษร้าย
อันเนื่องจากการเปิดโปงความทุจริตของหน่วยราชการ
หรือการกระทำที่ผิดกฎหมายของผู้มีอิทธิพลทางการเมือง เช่น การค้าของเถื่อน ลักลอบตัดไม้เถื่อน กระทั่ง
มีสถิติว่า ช่วง ๙-๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕ มีการประทุษ
ร้ายต่อชีวิตร่างกายของนักหนังสือพิมพ์ผู้เกี่ยวข้องถึง
๒๕ ราย ทำให้นักหนังสือพิมพ์เสียชีวิตไป ๑๗ คน
ภรรยาและเพื่อนหญิงของนักหนังสือพิมพ์เสียชีวิต
๓ คน บาดเจ็บสาหัส ๓ คน ไม่สาหัส ๑ คน ถูกคุกคาม
ขณะปฏิบัติหน้าที่ ๑ คน ผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่เป็น
นักหนังสือพิมพ์จากภูมิภาค เนื่องจากขาดกรสามารถ
สืบหาได้ง่ายกว่านักหนังสือพิมพ์ในเมืองหลวง
นอกจากนั้นปัญหายังอาจรวมไปถึงเทคโนโลยีการพิมพ์

^{๒๖} พัฒนาการของ นสพ. ท้องถิ่นภาคเหนือ, ๘-๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘ (ม.ป.ท : ม.ป.พ), ๒๕๒๘.

^{๒๗} วีระศักดิ์ สาเลยกานนท์. สถานภาพหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น : รายงานการวิจัย (กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย), ๒๕๒๘.

^{๒๘} การบรรณาธิการและการจัดการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น (กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย), ๒๕๒๙.

^{๒๙} คู่มือหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น (กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย), ๒๕๓๐.

^{๓๐} A.punnee. “ความเป็นมา “สถาบันอิศรา” “. สืบค้นจาก <http://www.oknation.net/blog/unicefchilddrightaward/2009/06/26/entry-11> (๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๒) สืบค้นเมื่อ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

ที่ยังล้าสมัยที่ใช้ระบบ “ฉับแกละ” - เลตเตอร์เพรส ทำให้คุณภาพการพิมพ์ไม่สวยงามดึงดูดใจ ไม่เหมือนการพิมพ์ในระบบออฟเซต บางจังหวัดไม่มีร้านทำแม่พิมพ์ ทางโรงพิมพ์ต้องส่งไปทำที่จังหวัดใกล้เคียงซึ่งมีขั้นตอนยุ่งยาก จึงตัดปัญหาด้วยการไม่เสนอภาพ จึงมีเพียงตัวอักษรเรียงเต็มหน้า ทำให้ไม่ดึงดูดความสนใจจากผู้อ่าน^{๓๑}

(๕) หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นภาคเหนือ ทศวรรษ ๒๕๓๐ และการขยายตัวหลังจากรัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. ๒๕๔๐

ความเปลี่ยนแปลงของสื่อที่โดดเด่นในทศวรรษต่อมา เริ่มจากไทยรัฐที่เริ่มเปลี่ยนเป็นหนังสือพิมพ์สี่สีฉบับแรก ในวันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๓๑^{๓๒} สื่อมวลชนในยุคนี้ น่าจะกลายเป็นรูปแบบมาตรฐานของสื่อมวลชนกระแสหลัก ทั้งในแง่โมเดลความสำเร็จทางธุรกิจและการเผยแพร่ข่าวสารที่หลากหลาย รวมไปถึงความครอบคลุมของข่าวสารและพื้นที่กระจายตัว ไม่ว่าจะ เป็นทีวีช่อง ๗ และทีวีช่อง ๓ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, เดลินิวส์, มติชน, ผู้จัดการ ฯลฯ รวมไปถึงสถานีวิทยุแบบกรมประชาสัมพันธ์, สถานีวิทยุอมสมท. ฯลฯ นั้นทำให้เกิดการขยายตัวของสื่อในท้องถิ่นที่ปรับตัวมาจากรูปแบบสื่อมวลชนมาตรฐาน

ไม่เพียงหลังจากรัฐประหารปี ๒๕๓๔ ที่กระแสการเรียกร้องสื่อเสรีหลังจากนั้นถูกยกขึ้นมาเป็นประเด็นสำคัญในวงการสื่อ แต่การผลักดันในการต่อสู้เพื่อปลดแอกเสรีภาพของสื่อด้วย พระราชกำหนด ยกเลิกคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ ๔๒ ลงวันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๑๙

พ.ศ.๒๕๓๓^{๓๓} เป็นเรื่องราวที่ถูกจดจำในฐานะการต่อสู้ของสื่อที่สำคัญยิ่ง อีกทั้งนโยบายจากการกระจายอำนาจผ่านการปกครองส่วนท้องถิ่นขยายตัวมากขึ้นได้ทำให้เกิดหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นหัวใหม่ๆ ขึ้นและส่วนใหญ่อยู่อุดมมาได้จนถึงทุกวันนี้ นั่นคือ เชียงใหม่ นิวส์ รายวัน (๒๕๓๔) ส่วนที่ลำปาง ได้แก่ คนเมืองเหนือ รายสัปดาห์ (๒๕๓๗) อีสราภาพ รายสัปดาห์ (๒๕๓๙) ลานนาโพสต์ รายสัปดาห์ (ปี ๒๕๔๐) ที่อยู่ไม่ยัด คนเมืองเหนือ มีบุคลิกที่คล้ายคลึงกับไทยรัฐที่มีการพาดหัวข่าวที่หือหวา เนื้อข่าวหลักอยู่ที่ข่าวอาชญากรรม ภัยสังคม ภัยพิบัติ ความแปลกประหลาด ฯลฯ ขณะที่ ลานนาโพสต์ เน้นข่าวการเมือง เศรษฐกิจ มีลักษณะคล้ายกับกรุงเทพธุรกิจ ขณะที่เชียงราย ก็มี เชียงรัฐ (๒๕๓๗) เสี่ยงแพร่ (๒๕๓๕) โดยนักข่าวส่วนหนึ่งก็คือ stringer ที่ทำการส่งข่าวให้กับหนังสือพิมพ์ส่วนกลาง ความสำคัญของตลาดหนังสือพิมพ์ภาคเหนือเห็นได้ชัดจากการที่หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ เคยลงทุนจัดทำหนังสือพิมพ์ผู้จัดการภาคเหนือ ในทศวรรษ ๒๕๓๐

นอกจากนั้นยังเกิดรูปแบบนิตยสารแจกฟรีซึ่งเน้นการแจกสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ซึ่งในรูปแบบนี้ในเวลาต่อมาได้พัฒนาเป็นนิตยสารแจกฟรีในเชิงไลฟ์สไตล์อย่างเช่น Compass และ HIP Chiangmai ในทศวรรษ ๒๕๔๐ ที่เน้นการใช้ชีวิตของคนในเขตเมืองเชียงใหม่และอาจรวมถึงย่านจังหวัดใกล้เคียง นอกจากนิตยสารแจกฟรี ในยุคนีตลาดหนังสือพิมพ์ภาคเหนือยังขยายตัวอีกกระลอก ในฐานะสื่อท้องถิ่นที่มีรูปแบบสื่อมวลชนมาตรฐาน ที่พบว่า

^{๓๑} สดศรี เผ่าอินจันทร์, เรื่องเดียวกัน, น.๒๖-๒๙

^{๓๒} ไทยรัฐออนไลน์. “ประวัติความเป็นมา, ยุคที่ ๔ ไทยรัฐ วิชาการ”. http://www.thairath.co.th/corporate/generation๔_๒ (๓๑ มกราคม ๒๕๕๘)

^{๓๓} “พระราชกำหนด ยกเลิกคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ ๔๒ ลงวันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๑๙ พ.ศ.๒๕๓๓”. ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๑๐๗ ตอนที่ ๑๓๑, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๓๓

แทบทั้งหมดทำงานเชื่อมโยงกับสำนักข่าวในกรุงเทพฯ ทั้งยังเป็นผู้ส่งข่าวภูมิภาค หรือสื่อกฎเกี่ยวกับจังหวัดต่างๆ เข้าไปยังส่วนกลาง พบการเกิดขึ้นของหนังสือพิมพ์ดังนี้ จังหวัดเชียงใหม่มีหนังสือพิมพ์ที่โดดเด่นมากก็คือ *พลเมืองเหนือ* (เชียงใหม่ ๒๕๔๔) จังหวัดลำปางมี *สะกิดข่าว* (ลำปาง ๒๕๔๓), *แมงมุม* (ลำปาง ๒๕๔๘), *ลำปางนิวส์* (ลำปาง ๒๕๔๘), จ.พะเยา มี *พะเยารัฐ* (พะเยา ๒๕๔๖) *เม็งราย* (เชียงราย ๒๕๔๖ เดิมออกเป็นรายสัปดาห์ พอปี ๒๕๔๘ ปรับมาออกเป็นรายปักษ์) ฯลฯ

๒.๒. หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเชียงใหม่

กล่าวได้ว่าเชียงใหม่มีลักษณะเป็นชุมชนเมืองขนาดใหญ่มีจำนวนประชากรและขนาดพื้นที่เป็นอันดับ ๑ นอกจากนั้นยังเป็นศูนย์กลางธุรกิจบริการ ท่องเที่ยว การศึกษาของภาคเหนือ เป็นเมืองโตเดี่ยวมานาน เมืองนี้เป็นที่อยู่อาศัยของผู้มีฐานะและสามารถแสวงหาโอกาสในการเข้าสู่ระบบการศึกษาได้ หากดูจากสถิติในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า หนังสือพิมพ์ในจังหวัดเชียงใหม่มีอยู่หลากหลายยิ่ง แต่หนังสือพิมพ์ที่ยืนยงมาได้ยาวนานที่สุดจนถึงปัจจุบัน คือ *ไทยนิวส์* (๒๕๑๓)

หนังสือพิมพ์ยุคบุกเบิก

การดำรงอยู่ของไทยนิวส์นั้นเกิดขึ้นจากตลาดการอ่านที่มีมาก่อนหน้านั้นแล้ว เชียงใหม่มีหนังสือพิมพ์

หัวท้องถิ่นมาตั้งแต่สมัยบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยมีรากฐานมาจากการพิมพ์ของชาวคริสเตียน ฉบับแรกคือ *คริสกิตีคัพท์* (Laos Christian News) ภายในตีพิมพ์เป็นอักษรธรรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข่าวคริสตศาสนา และข่าวต่างประเทศ เริ่มในปี ๒๔๔๖^{๓๔} อีกฉบับเป็นหนังสือพิมพ์ที่มีชื่ออันหือหาวว่า *ดัดจริต*^{๓๕} เริ่มต้นในปี ๒๔๕๓ หนังสือพิมพ์อีกฉบับที่ออกต่อมาก็คือ *ข่าวเสด็จ* (๒๔๖๙) อันเป็นหนังสือพิมพ์รายวันเฉพาะกิจ ที่เจ้าของเป็นชาวคริสเตียนพื้นเมือง ได้ทำการจัดพิมพ์เรื่องราวที่สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสสมณทลพายัพ^{๓๖} ขณะที่หนังสือพิมพ์ฉบับสุดท้าย ในยุคก่อนระบอบประชาธิปไตยในเชียงใหม่คือ *ศรีเชียงใหม่* (๒๔๗๐)^{๓๗} โดยคณะจัดทำเป็นคณะที่คาบเกี่ยวกับกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ข่าวเสด็จ

หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นได้กลับมาเกิดใหม่อีกครั้งเมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ช่วงทศวรรษ ๒๔๙๐ เล่มแรกคือ หนังสือพิมพ์ *ข่าวเหนือ* (๒๔๙๐) รายสัปดาห์ โดยเยื้อน โอชเจริญ ซึ่งหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ สังกัดบรรจงศิลป์ เคยดำรงตำแหน่งเป็นบรรณาธิการบทบาทของข่าวเหนือ สัมพันธ์กับการขึ้นาประเด็นสาธารณะอย่างเช่น กรณีเสนอการก่อตั้งมหาวิทยาลัยที่เชียงใหม่ ในปี ๒๔๙๓^{๓๘} ในเวลาต่อมาเป็นประเด็นที่ส่งต่อไปเคลื่อนไหวต่อภายใต้หนังสือพิมพ์ *คนเมือง* ที่เขาเป็นบรรณาธิการและผู้ก่อตั้ง หนังสือพิมพ์

^{๓๔} เนื้อ่ออน ขว้ทองเชียว. “จาก “ข่าวเสด็จ” ถึง “ศรีเชียงใหม่” หนังสือพิมพ์กับจิตสำนึกคนล้านนา”. *ศิลปวัฒนธรรม*, ๓๓ : ๔ (กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕) : ๑๔๔

^{๓๕} Digital rarebook. “แนะนำหนังสือ ตอนที่ ๔ : “ ดัดจริต “ หนังสือพิมพ์ฉบับแรกของเชียงใหม่ ?” สืบค้นจาก <http://www.digitalrarebook.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538710707> สืบค้นเมื่อ ๒๗ มกราคม ๒๕๕๘

^{๓๖} เนื้อ่ออน ขว้ทองเชียว, เรื่องเดียวกัน : ๑๔๔

^{๓๗} วิชระ สินธุประมา. “พัฒนาการสู่กระแสบริโภคนิยมในเชียงใหม่ : ภาพสะท้อนจากโฆษณาในหนังสือพิมพ์ ศรีเชียงใหม่ (พ.ศ. ๒๔๗๐)”. *ศิลปศาสตร์*, ๑ : ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๔) : ๑๒๐

^{๓๘} ประวัตินมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (หอศิลป์ปิ่นมาลา). “ประวัติมหาวิทยาลัยเชียงใหม่-การเรียกร้องให้มีมหาวิทยาลัย”. สืบค้นจาก http://library.cmu.ac.th/pinmala/cmu_request.php สืบค้นเมื่อ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

สารสยาม (๒๕๕๑)^{๓๙}

หนังสือพิมพ์ *คนเมือง* (๒๕๕๖) เกิดจากนักธุรกิจและนักเขียนเครือข่ายตระกูลนิมมานเหมินท์อันเป็นคนเชียงใหม่เชื้อสายจีน ได้มีส่วนสำคัญในการเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อเรียกร้องมหาวิทยาลัยภาคเหนือจนเกิดเป็นกระแสขึ้นอย่างกว้างขวาง ทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งที่ร่วมสร้างภาพลักษณ์ของความเป็นภาคเหนือ ธรรมชาติ และผู้หญิงเหนือไปสู่ตลาดนิกอานนอกภาคเหนือ เริ่มตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๕๖ โดยมีสังกัด บรรจงศิลป์ เป็นบรรณาธิการคนแรก^{๔๐} การตลาดที่ดีกับความต้องการข้อมูลข่าวสารท้องถิ่นทำให้คนเมืองกลายเป็นช่องทางสำคัญในการแลกเปลี่ยนเหตุการณ์และประเด็นต่างๆ ในยุคดังกล่าว คนเมืองได้ยกระดับไปอีกขั้นด้วยการจัดพิมพ์ฉบับพิเศษในช่วงเดือนเมษายน เรียกว่า “ฉบับดำหัว” ในปี ๒๕๕๗ ต่อมาได้กลายมาเป็นวารสารรายเดือนฉบับแรกของเชียงใหม่ ยุคที่สองของคนเมืองคือช่วงที่ สัจด์ บรรจงศิลป์ ลาออกหลังจากดำรงตำแหน่งบรรณาธิการได้ ๔ ปี โดยอ้างว่ามีภารกิจสำคัญในการเรียกร้องมหาวิทยาลัยภาคเหนือ บรรณาธิการคนต่อมาและกลายเป็นบรรณาธิการที่อยู่มาจนถึงช่วงที่หนังสือพิมพ์คนเมืองปิดตัวลงในปี ๒๕๖๑ คือ วิจิตร ไชยวัฒน์^{๔๑}

การเปลี่ยนแปลงในยุคนี้ก็คือ เพื่อปรับให้หนังสือพิมพ์ ในปี ๒๕๖๓ มีการเปลี่ยนแปลงการออกจำหน่ายเป็นรายวันจากเดิมที่ออกรายสะดวก ๖ วัน ทำให้ต้องลงทุนจัดซื้อเครื่องพิมพ์และบล็อกพิมพ์ใหม่การตัดสินใจดังกล่าวอาจไม่ใช่หนทางที่สดใส นักหนังสือพิมพ์คนเมือง ประสบภาวะขาดทุนจนทำให้ต้องปิดบริษัท ลานนาการพิมพ์ ในปี ๒๕๖๑ ทว่า วิจิตร ไชยวัฒน์ไม่ยอมแพ้ กลับรวบรวมพรรคพวกมาจัดทำหนังสือพิมพ์คนเมืองอีกครั้ง ในนามของห้างหุ้นส่วนเวียงพิงก์การพิมพ์ จำกัด แต่ก็อยู่ได้ไปอีกเพียง ๑๐ ปีก็ต้องปิดตัวลงไปอีกครั้ง^{๔๒} กระนั้นหนังสือพิมพ์คนเมืองถือว่าเป็นแบบอย่างต่อมาของหนังสือพิมพ์รุ่นหลังในภาคเหนือทั้งในแง่บทบาทของสื่อมวลชนท้องถิ่น บุคลากรและนายทุนผู้บุกเบิกหนังสือมวลชนท้องถิ่น

^{๓๙} สุรัตน์ นุ่มนนท์. “วิวัฒนาการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น”. วีระศักดิ์ สาเลยกานนท์ และวิลาสินี พิพิธกุล, บรรณาธิการ. การบรรณาธิการและการจัดการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น สรุปลผลการวิจัยและสัมมนาเชิงปฏิบัติการว่าด้วย การบรรณาธิการและการจัดการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ๒๐-๒๓ ตุลาคม ๒๕๒๙ จังหวัดขอนแก่น, หน้า ๘๑

^{๔๐} สำนักบริการเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. “วิจิตร ไชยวัฒน์” นักหนังสือพิมพ์คนเมือง”. Lanna Corner. สืบค้นจาก <http://www.lannacorner.net/lanna2012/article/article.php?type=A&ID=1037> สืบค้นเมื่อ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ อ้างถึง <http://www.chiangmainews.co.th/viewnews.php?id=4609&lyo=1> และโปรดดู ไกรศรี นิมมานเหมินท์. เราต้องการมหาวิทยาลัย (ประวัติแห่งการได้มาซึ่งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่). ไลคราม (เชียงใหม่ : ศูนย์หนังสือเชียงใหม่), ๒๕๒๗, หน้า ๒๐๒-๒๐๓

^{๔๑} ไกรศรี นิมมานเหมินท์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๑

^{๔๒} สำนักบริการเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. “วิจิตร ไชยวัฒน์” นักหนังสือพิมพ์คนเมือง”. Lanna Corner. สืบค้นจาก <http://www.lannacorner.net/lanna2012/article/article.php?type=A&ID=1037> สืบค้นเมื่อ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ อ้างถึง <http://www.chiangmainews.co.th/viewnews.php?id=4609&lyo=1>

ภาพที่ ๑ หน้าที่หนึ่ง หนังสือพิมพ์คนเมือง ฉบับวันศุกร์ที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๖

ที่มา: ภาพ <http://www.bloggang.com/data/esanlanna/picture/1140725531.jpg>

กลิ่นหมึกพิมพ์และกระดาษอาจจะมีเสน่ห์มากพอที่ทำให้มีผู้ลงทุนจัดทำหนังสือพิมพ์ในทศวรรษ ๒๕๑๐ ขึ้นอีก โดยเฉพาะนายทุนและคณะทำงานจากเมืองหลวง จึงไม่แปลกที่หนังสือพิมพ์รุ่นนี้จะได้รับอิทธิพลจากกรุงเทพฯ มาด้วย ได้แก่ หนังสือพิมพ์ถิ่นไทย รายวัน (๒๕๑๑) โดย สุเทพ เหมือนประสิทธิเวช สื่อมวลชนจากกรุงเทพฯ เขาอาศัยหัวขื่อหนังสือพิมพ์ถิ่นเหนือที่เคยจดทะเบียนที่ลำพูนในปี ๒๕๐๕ ในเวลาใกล้เคียงกันก็เกิดหนังสือพิมพ์ ไทยนิสต์ ขึ้นในปี ๒๕๑๓ ขณะที่ระมิงค์ (๒๕๑๗) เกิดจากสมาน หงสนันท์ อดีตเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ประจำจังหวัดเชียงใหม่^{๔๓} แสดงให้เห็นตลาดสิ่งพิมพ์ที่ขยายตัว และการเข้ามามีส่วนร่วม

ของเครือข่ายข้าราชการกรมประชาสัมพันธ์อีกด้วย

ดังที่กล่าวไปแล้วว่าในทศวรรษ ๒๕๓๐ ที่มีการยกเลิกกฎหมายคุ้มครองกำเนิดหนังสือพิมพ์ “ปร.๔๒” รวมทั้งธุรกิจสื่อมวลชนเติบโต รวมทั้งการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นกว้างขวางขึ้น ก็ทำให้นักการเมืองกลุ่มหนึ่งลงทุนจัดทำหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น นั่นคือ เชียงใหม่นิวส์ (๒๕๓๔)^{๔๔} ขึ้น ขณะที่ภาคธุรกิจในเมืองใหม่ที่ขยายตัวอย่างมากก็ได้ทำให้เกิดสื่อท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับธุรกิจโฆษณาทำให้เกิดสื่อที่มุ่งเน้นเรื่องเกี่ยวกับธุรกิจและการท่องเที่ยวอย่างเป็นล่ำเป็นสัน ขณะที่เชียงใหม่ยังเป็นพื้นที่สำคัญทางชุมชนวิชาการและองค์การพัฒนาเอกชน การเกิดขึ้นของสื่อที่รองรับความต้องการ

^{๔๓} สุรัตน์ นุ่มนนท์. “หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นไทย ศึกษาจากอดีต”. คู่มือหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น (กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย), ๒๕๓๐, หน้า ๓๓

^{๔๔} หนังสือพิมพ์เชียงใหม่นิวส์. “ประวัติหนังสือพิมพ์เชียงใหม่นิวส์”. สืบค้นจาก <http://www.chiangmainews.co.th/history> สืบค้นเมื่อ ๓๑ มกราคม ๒๕๓๘

ดังกล่าวแสดงให้เห็นในพื้นที่สื่อที่หลากหลายและสลับซับซ้อน แตกต่างไปจากเมืองอื่นๆ ในภาคเหนืออย่างยิ่ง ในส่วนนี้จะให้ความสำคัญกับไทยนิวส์ในฐานะสื่อที่ผ่านร้อนผ่านหนาวมาอย่างยาวนานมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งยังเป็นหนังสือพิมพ์ที่มียอดจำหน่ายสูงทั้งยังแพร่กระจายไปจังหวัดต่างๆ ในภาคเหนืออีกด้วย

หนังสือพิมพ์ไทยนิวส์

ก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๕๑๓ โดยการร่วมทุนระหว่าง บรรจบ ลีมเจริญ, สงวน เกษสุวรรณ และพิทักษ์ อินสุวรรณ^{๔๔} ซึ่งใช้หัวหนังสือพิมพ์โยนกมาเปิดใหม่ เนื่องจากช่วงนั้นรัฐยังควบคุมการพิมพ์อย่างเข้มงวด^{๔๕} การใช้ชื่อว่า *ไทยนิวส์* มีที่มาจากการรวมกันของชื่อหนังสือพิมพ์หัวสีเขียวใหญ่ นั่นคือ *ไทยรัฐ* และ *เดลินิวส์*^{๔๖} หนังสือพิมพ์ไทยนิวส์ ฉบับปฐมฤกษ์ จำหน่ายในวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๑๓ เริ่มที่หน้ากระดาษจำนวน ๔ หน้า จำหน่ายในราคา ๒๕ สตางค์ ก่อนจะปรับเป็น ๖ หน้าราคา ๕๐ สตางค์ในปี ๒๕๒๒^{๔๗} ราคานี้ถูกกว่าคู่แข่งเมื่อเทียบกับข้อมูลหนังสือพิมพ์คนเมืองแล้วที่พบว่ามีราคาขายอยู่ที่ฉบับละ ๑ บาท ในช่วงปี ๒๕๔๖^{๔๘} น่าจะเป็นเหตุผล

ให้สามารถเข้าถึงผู้อ่านทั่วไปได้ง่ายกว่า นอกจากการเสนอข่าวสังคมทั่วไปแล้ว ไทยนิวส์ยังมีบทบาทในการนำเสนอข่าวช่วงความเคลื่อนไหวทางการเมือง อันเป็นที่สนใจในทศวรรษ ๒๕๑๐ ด้วย ข่าวเคลื่อนไหวของนักศึกษาร่วมกับชาวนาชาวไร่ ได้รับการบันทึกไว้ เช่น กรณีชาวนาห้างฉัตรลำปาง ถูกศูนย์พัฒนาที่ดินไทย-ออสเตรเลียรื้อกล้าที่ เมื่อปี ๒๕๑๘ หรือกรณีพิพาทระหว่างชาวบ้านเหมืองแม่เลียง อ.เสริมงาม ลำปาง ราวช่วงปี ๒๕๑๘ นั้นชี้ให้เห็นถึงข่าวความสนใจทางการเมืองในระดับภูมิภาค มิได้เป็นหนังสือพิมพ์ที่เสนอข่าวแต่เฉพาะเชียงใหม่^{๔๙} ตอกย้ำด้วยคติพจน์ของหนังสือพิมพ์ คือ “หนังสือพิมพ์รายวันภาพ-ข่าวสำหรับชนทุกชั้น” ในแง่พัฒนาการของเทคโนโลยีการพิมพ์แล้ว ไทยนิวส์ได้เปลี่ยนไปใช้ระบบออฟเซตในปี ๒๕๒๕^{๕๐}

บรรจบ ลีมเจริญ ยังมีบทบาทสำคัญนอกจากการเป็นบรรณาธิการไทยนิวส์ นั่นคือ เคยดำรงตำแหน่งอุปนายกภาคเหนือของ สมาคมหนังสือพิมพ์ส่วนภูมิภาคแห่งประเทศไทยมาตั้งแต่ชุดที่ ๗ ปี ๒๕๒๒ จนถึงปี ๒๕๓๔ ในชุดที่ ๑๒^{๕๑} แสดงให้เห็นถึงอิทธิพล

^{๔๔} อนุสรฯ พุทธรักษา. *พฤติกรรมผู้บริโภคที่มีต่อหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่* การค้นคว้าแบบอิสระ หลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕, หน้า ๑๑๙

^{๔๕} หัวหนังสือพิมพ์ ไทยนิวส์ ฉบับเก่าที่เขียนว่า “โยนกยุค...ไทยนิวส์” โดยให้คำว่า “โยนกยุค” เป็นตัวอักษรขนาดเล็ก การเกิดขึ้นของไทยนิวส์นั้นจึงสะท้อนให้เห็นถึงการเห็นโอกาสการทำธุรกิจสิ่งพิมพ์และการทำสื่อในลักษณะที่แตกต่างออกไปจากรากฐานเดิม

^{๔๖} อินสม ปัญญาโสภา, สัมภาษณ์โดย อานนท์ ต้นติวัฒน์, วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๗ เวลา ๑๗.๓๐ น.

^{๔๗} วีระศักดิ์ สาเลยยกานนท์, เรื่องเดียวกัน, น.๔๐ และอนุสรฯ พุทธรักษา. เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๙

^{๔๘} สำนักบริการเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. “วิจิตร ไชยวัฒน์” นักหนังสือพิมพ์คนเมือง”. Lanna Corner. สืบค้นจาก <http://www.lannacorner.net/lanna2012/article/article.php?type=A&ID=1037> สืบค้นเมื่อ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ อ้างถึง <http://www.chiangmainews.co.th/viewnews.php?id=4609&lyo=1>

^{๔๙} กรณีชาวนาห้างฉัตร ดูใน ไทยนิวส์ (๑๐ เมษายน ๒๕๑๘) กรณีชาวเหมืองแม่เลียง ดูใน ไทยนิวส์ (๒๓ กันยายน ๒๕๑๘)

^{๕๐} วีระศักดิ์ สาเลยยกานนท์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐

^{๕๑} สมาคมหนังสือพิมพ์ส่วนภูมิภาคแห่งประเทศไทย. “รายชื่อคณะกรรมการบริหารสมาคมฯ จากอดีตถึงปัจจุบัน”. สืบค้นจาก http://www.ppat2508.org/index.php?option=com_content&view=article&id=42&Itemid=72 สืบค้นเมื่อ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

และความสำคัญในระดับภูมิภาค เขายังรับตำแหน่งทางสังคมและกรรมการต่างๆ กว่า ๒๐ แห่ง ทำให้รับทราบความเคลื่อนไหวต่างๆ ของราชการมาเผยแพร่ให้ประชาชนได้ทราบ^{๕๓} ทั้งยังเคยดำรงตำแหน่งประธานสภาจังหวัดเชียงใหม่อันแสดงให้เห็นบทบาทในส่วนของการเมืองท้องถิ่นด้วย^{๕๔}

แม้ว่าจะมียอดพิมพ์แต่ละครั้งอยู่ที่จำนวนสามหมื่นกว่าฉบับ^{๕๕} แต่ก็ไม่ได้ทำให้หนังสือพิมพ์อยู่ได้ด้วยยอดจำหน่าย ดังนั้นวิธีการอยู่รอดในที่นี้ก็คือ การขายโฆษณา เช่นเดียวกับสิ่งที่เกิดขึ้นกับหนังสือพิมพ์คนเมือง วิจิตร ไชยวัฒน์ เคยให้ข้อมูลว่า สำหรับหนังสือพิมพ์คนเมือง รายได้หลักของหนังสือพิมพ์ร้อยละ ๘๐ มาจากค่าโฆษณา ส่วนที่เหลือเป็นค่าจำหน่ายหนังสือพิมพ์^{๕๖}

โครงสร้างภายในสำนักงานไทยนิวส์แบ่งเป็น ๒ กอง^{๕๗} นั่นคือ กองบรรณาธิการอันเป็นฝ่ายทำการผลิตข่าว กับอีกส่วนหนึ่งคือ กองจัดการ ทำหน้าที่เป็นฝ่ายจัดจำหน่ายและหาโฆษณา โดยอินสม ปัญญาโสภากเปรียบว่า “ทางเราเหมือนเป็นพ่อครัวแม่ครัว ปรุงอาหารออกมา ฝ่ายนั้นก็ทำหน้าที่จัดจำหน่าย” ฝ่ายผลิตข่าวจะประกอบด้วย ฝ่ายคอมพิวเตอร์, กีฬา, สังคม, เศรษฐกิจ, การเมือง, อาชญากรรม รวมแล้วมีนักข่าวกว่า ๒๐ คน อีกฝ่ายจะมีแผนกกองการขนส่ง และฝ่าย

ผลิตหนังสือพิมพ์ รวมถึงฝ่ายบัญชี การชั่งน้ำหนักความต้องการระหว่างสองฝ่ายเป็นเรื่องที่ต้องตัดสินใจอย่างระมัดระวัง นั่นคือ บางครั้งกองจัดการรับโฆษณาามากก็จะต้องถกเถียงกันถึงสัดส่วนที่เหมาะสม บางครั้งก็หาทางออกคือการเพิ่มหน้าเพื่อพิมพ์ส่วนโฆษณาจนไปถึงมีข้อตกลงว่าในแต่ละฉบับควรมีพื้นที่นำเสนอข่าวไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ อีกครึ่งหนึ่งให้เป็นพื้นที่โฆษณา

กลยุทธ์การปรับตัวของไทยนิวส์

การปรับตัวของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นมีปัจจัยทั้งเนื้อหา และการกระจายสิ่งพิมพ์สู่มือผู้อ่าน รวมไปถึงการสร้างการมีส่วนร่วมและใกล้ชิดระหว่างหนังสือพิมพ์และผู้อ่านด้วย สำหรับการกระจายหนังสือพิมพ์พบว่า ไทยนิวส์ใช้วิธีส่งไปยังแผงหนังสือด้วยวิธีต่างๆ หากในเขตเมืองก็จะมีรถไปส่ง ส่วนจำนวนมากน้อยก็ขึ้นอยู่กับว่าตลาดผู้ซื้อ โดยพิจารณาจากคอลัมน์ที่ชาวบ้านมีเรื่องร้องเรียนส่งมา การจัดจำหน่ายนั้นคำนึงถึงการกระจายตัวให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ในเชียงใหม่ ผ่านที่อ่านหนังสือพิมพ์หมู่บ้านโดยส่งไปตาม อบต.หรือเทศบาลต่างๆ รถของสำนักงานอยู่ในระยะอำเภอสามก่าแพงจนถึงตัวเมืองลำพูน ในส่วนอำเภอห่างไกลจะกระจายผ่านเอเยนต์หนังสือพิมพ์ที่รวมหนังสือพิมพ์ส่วนกลางไป ไทยนิวส์นั้นมีตลาด

^{๕๓} วีระศักดิ์ สาเลยกานนท์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐

^{๕๔} สุรัตน์ นุ่มนนท์. “หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นไทย ศึกษาจากอดีต”. *คู่มือหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น* (กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย), ๒๕๓๐, หน้า ๓๓

^{๕๕} ตัวเลข ๓๐,๐๐๐ ฉบับยังเป็นตัวเลขประเมินที่ยังไม่อาจสรุปได้ เนื่องจากในหน้าขายโฆษณาในเว็บไซต์ระบุไว้ว่า ยอดขายอยู่ที่ ๕๐,๐๐๐ ฉบับต่อวัน ขณะที่ข้อมูลของอนุสรฯ ช่วงปี ๒๕๔๕ เมื่อราวสิบปีที่ผ่านมา ระบุว่ายอดขายอยู่ที่ประมาณ ๑๕,๐๐๐ ฉบับ ขณะที่เชียงใหม่มีผู้อยู่ที่ประมาณ ๑๒,๐๐๐ ฉบับ ดูใน อนุสรฯ พุทธรัชกาล. *พฤติกรรมผู้บริโภคที่มีต่อหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่* การค้นคว้าแบบอิสระ หลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕, หน้า ๑๑๙

^{๕๖} สำนักบริการเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. “วิจิตร ไชยวัฒน์” นักหนังสือพิมพ์คนเมือง”. Lanna Corner. สืบค้นจาก <http://www.lannacorner.net/lanna2012/article/article.php?type=A&ID=1037> สืบค้นเมื่อ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ อ้างถึง <http://www.chiangmainews.co.th/viewnews.php?id=4609&lyo=1>

^{๕๗} อินสม ปัญญาโสภาก, สัมภาษณ์โดย อานนท์ ดันตวิวัฒน์, วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๗ เวลา ๑๗.๓๐ น.

ครอบคลุมทั้ง เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย แพร่ น่าน สุโขทัย อุตรดิตถ์ พิษณุโลก และจังหวัดใกล้เคียง นับสืบกว่าจังหวัด

ขณะที่ไทยนิวส์ก็พยายามสร้างการมีส่วนร่วมในทุกปีด้วยการจัดงานครบรอบปีของหนังสือพิมพ์ที่โรงแรมทุกวันที ๔ สิงหาคม ก็ได้รับความสนใจมีคนมาร่วมงานอย่างคับคั่งเป็นจำนวนกว่า ๓,๐๐๐ คน ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อใจและมีส่วนร่วมอย่างชัดเจน^{๔๘} นอกจากนี้การสานความสัมพันธ์กับเครือข่ายยังเห็นได้จากการไปเยี่ยมแผงหนังสือแหล่งข่าว ผู้ส่งข่าว หรือผู้เขียนบทความเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน

๒.๓. หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นลำปาง

ลำปางเป็นจังหวัดที่อยู่ในอันดับ ๓ ทั้งในฐานะจำนวนประชากรและขนาดพื้นที่ของจังหวัดในภาคเหนือ เคยเป็นจังหวัดที่มีบทบาทอย่างสูงมาตั้งแต่สมัยระบบขนส่งสมัยใหม่อย่างรถไฟในปี ๒๔๕๙ ช่วงนั้นทำให้ลำปางสามารถดำรงตนเป็นศูนย์กลางขนส่งที่เชื่อมโยงกับทางเหนืออย่างพะเยา เชียงราย ผ่านทางหลวง ก่อนที่ทางรถไฟไปถึงเชียงใหม่จะแล้วเสร็จในปี ๒๔๖๔

หนังสือพิมพ์ยุคบุกเบิก

เช่นเดียวกับหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นอื่นๆ ที่มีเกิดขึ้นหลังช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ การขยายตัวของผู้อ่านนำ

จะสอดคล้องกับการขยายตัวของประชากรที่รู้หนังสือและการเพิ่มจำนวนข้าราชการในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นฉบับแรกของลำปางคือ *ไทยลานนา* (๒๔๙๓-๒๕๒๙) ฉบับต่อมาคือ *เอกราช* (๒๕๐๐-ปัจจุบัน) การเข้าใจพัฒนาการของหนังสือพิมพ์ทั้งสองจะทำให้เห็นถึงบริบทของสังคมลำปางกับการดำรงและการอยู่รอดของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เนื่องจากทั้งสองฉบับเป็นจุดเชื่อมโยงไปยังหนังสือพิมพ์ในลำปางรุ่นหลังอย่างน้อยสามฉบับนั้นคือ คนเมืองเหนือ, ลานนาโพสต์และลำปางนิวส์

ไทยลานนา เกิดขึ้นจากการที่บรรณาธิการก่อตั้งคือ วิตต์ ว่องวฑฺฒญู^{๔๙} ชาวสงขลาย้ายมาทำงานเป็นครูสอนภาษาจีนที่โรงเรียนประชาวิทย์ ต่อมาเขาได้รับการชักชวนให้เขียนลงหนังสือพิมพ์ ชาวเหนือ ที่เชียงใหม่ ทำให้เขาที่มีประสบการณ์ในแวดวงหนังสือพิมพ์มาก่อนแล้ว มีความสนใจที่จะทำหนังสือพิมพ์ของตนเอง ต่อมาได้โรงพิมพ์ของ ร.ต.อ. เจริญ ภาษีทูล รองผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัดลำปางในสมัยนั้น ซึ่งมีโรงพิมพ์และเครื่องพิมพ์เก่าทิ้งร้างอยู่ ๒ เครื่อง จึงได้รับการอนุเคราะห์ให้มาใช้โดยไม่เสียค่าเช่าโรงพิมพ์ ค่าใช้จ่ายหลักจึงมีเพียงค่ากระดาษพิมพ์ที่ต้องหมุนเงินมาที่ละงวด ไทยลานนา ฉบับแรก จัดจำหน่ายเมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๔๙๓ จัดจำหน่ายเป็น “รายลอตเตอรี” ๗ วัน

จุดเด่นของวิตต์คือ เขามีพื้นฐานความเป็นนักหนังสือพิมพ์มาก่อน และมีเครือข่ายกับสังคมจีนใน

^{๔๘} อินสม ปัญญาโสภา, สัมภาษณ์โดย อานนท์ ต้นติวัดณ์, วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๗ เวลา ๑๗.๓๐ น.

^{๔๙} วิตต์ ว่องวฑฺฒญู เกิดปี ๒๔๕๙ เป็นชาวสงขลา มีความเชี่ยวชาญภาษาจีน และเคยส่งบทความให้กับหนังสือพิมพ์ที่กรุงเทพฯ นอกจากนั้นเขายังเคยออกหนังสือพิมพ์ประชาคม ร่วมกับ ถกกล เรืองสุข และสนธิ ณะจันทร์ แต่ออกมาได้ไม่นานก็ถูกเพ่งเล็งจากทางการและชมชูนจนเกือบถูกจับในข้อหาคอมมิวนิสต์ในช่วงปี ๒๔๘๓ วิตต์ได้รับราชการในกรมสรรพากรที่เชียงใหม่ และได้หันเหมาเป็นครูที่โรงเรียนประชาวิทย์ ดูใน สุรัตน์ นุ่มนนท์. “หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นไทย ศึกษาจากอดีต”. *คู่มือหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น* (กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย), ๒๕๓๐, น.๓๔-๓๕ ในประวัติของโรงเรียน ยังพบว่า เขาเคยดำรงตำแหน่งผู้จัดการและครูใหญ่ โรงเรียนมัธยมวิทยา ลำปาง ในปี ๒๔๙๕-๒๕๑๐ ดูใน โรงเรียนมัธยมวิทยา ลำปาง. “ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนมัธยมวิทยา ลำปาง”. เข้าถึงจาก <http://www.mtslampang.ac.th/historyschool.php> เข้าถึงเมื่อ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

ลำปางผ่านโรงเรียนที่เขามีบทบาทสอนหนังสือและ ต่อมาคือในฐานะผู้บริหารโรงเรียน ข้อได้เปรียบนี้ สัมพันธ์กับตลาดสำคัญในเขตตัวเมืองลำปางที่เป็นย่าน ชุมชนชาวจีนขนาดใหญ่อีกด้วย สายสัมพันธ์และ เครือข่ายที่เข้มแข็งน่าจะช่วยให้เชื่อมโยงไปถึงส่วนกลาง โดยมีการกล่าวไว้ว่า เคยมีคณะนักหนังสือพิมพ์จาก สยามรัฐยกคณะมาช่วยทำไทยลานนาในฉบับหนึ่ง^{๖๐}

ในช่วงต้นไทยลานนาได้รับความนิยมนอกจากชาว ลำปางและจังหวัดอื่นๆ ในภาคเหนือมาก เนื่องจากการเผยแพร่ข่าวสารยังจำกัด วิทยุกระจายเสียงก็ยังไม่ทั่วถึง หนังสือพิมพ์จากกรุงเทพฯ ที่ใช้เวลาเดินทาง นานก็ทำให้ข่าวสารมาถึงล่าช้าไปด้วย ดังนั้นสิ่งที่ทำให้ ได้เปรียบก็คือ การรายงานข่าวสารที่รวดเร็วและ ทันสถานการณ์กว่า โดยเฉพาะการรายงานผลการออก สลากกินแบ่งรัฐบาล ที่สมัยได้มีการข้อมูลจากการส่ง โค้ดวิทยุโทรเลขจากกรมไปรษณีย์โทรเลข กรุงเทพฯ มายังสำนักงานไปรษณีย์จังหวัดลำปาง แล้ววิ่งรถ ส่งข้อมูลมาที่โรงพิมพ์ที่ละชุด ด้วยวิธีการดังกล่าวทำให้ ไทยลานนาสามารถรายงานผลการออกสลากกินแบ่ง ได้อย่างรวดเร็ว จนเคยทำสถิติจำหน่ายหนังสือพิมพ์ มากถึง ๘ พันกว่าฉบับ ขณะนั้นมีเด็กวิ่งเร่ขาย ๕๐-๖๐ คน สมัยที่ยังเฟื่องฟูว่ากันว่าเคยมีคนนับร้อยมารอ ซื้อหนังสือพิมพ์อยู่ที่หน้าโรงพิมพ์^{๖๑} วัตถุประสงค์ก็เป็นผู้กว้างขวางในสังคมลำปาง จนระยะหลังรับเขาได้รับ การกิจให้เป็นผู้จัดการธนาคารกรุงเทพฯ สาขาลำปาง และ

ผู้จัดการโรงงานน้ำตาลที่ลำปางไปพร้อมกัน จึงต้อง แสวงหาบุคลากรเพื่อมาแทนที่เขา ในที่สุดก็ได้พวง อินทรครรชิต นักหนังสือพิมพ์ที่มีชื่อเสียงในกรุงเทพฯ^{๖๒} มาดำรงตำแหน่งบรรณาธิการแทนในปี ๒๕๐๒ จึงทำให้ไทยลานนายังเดินทางต่อไปได้ในยุคที่สอง แต่ เมื่อพวงได้เสียชีวิตในปี ๒๕๑๙ มะลิวัลย์ อินทรครรชิต ผู้เป็นภรรยาได้รับช่วงต่อ ในยุคนี้มีการปรับตัวหลาย ประการ ไม่ว่าจะเป็นการลดความถี่ในการผลิตจาก ๕ เป็น ๗ วันออกครั้งหนึ่ง และเปลี่ยนมาเป็น ๑๐ วัน ยุคของมะลิวัลย์นั้นอยู่ในสถานะที่ไม่ดีนักเนื่องจาก ทายาทไม่รับสืบทอดกิจการ ขณะที่มะลิวัลย์เองก็หวัง ว่าหากมีผู้รักกิจการหนังสือพิมพ์และมีความคิดช่วย เหลือประชาชนอย่างแท้จริงก็ส่งมอบหนังสือพิมพ์ให้ ดูแลต่อ^{๖๓} ในที่สุดมะลิวัลย์ก็ส่งต่อไปให้สุรศักดิ์ ภักดี จัดทำในยุคสุดท้ายในเวลาสั้นๆ ก่อนจะพื้นฐานไปสู่ หนังสือพิมพ์ลานนาโพสต์ในเวลาต่อมา

สำหรับหนังสือพิมพ์เอกราชแล้ว อาจนับได้ว่าเป็นหนังสือพิมพ์ที่มีอายุยืนยาวมากที่สุดในภาคเหนือ ที่ยังมีการดำเนินการจัดจำหน่ายอยู่ในปัจจุบัน บรรณาธิการก่อตั้งเป็นสตรีนามว่า เล็ก พิชญกุล (กลิ่นทอง) เล็กเป็นผู้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรม ทางสังคมอย่างยาวนาน ในฐานะนักข่าว เล็กมีโอกาส ไปพบปะประชาชนในเขตชนบท ซึ่งเธอให้ความสำคัญ กับกลุ่มสตรีและเด็ก จึงมักทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียง บอกล่าวเรื่องทุกข์ร้อนผ่านหน้าหนังสือพิมพ์ ทั้งยัง

^{๖๐} สุรัตน์ นุ่มนนท์. “หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นไทย ศึกษาจากอดีต”. *คู่มือหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น* (กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์ แห่งประเทศไทย), ๒๕๓๐, หน้า ๓๘

^{๖๑} สุรัตน์ นุ่มนนท์. “หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นไทย ศึกษาจากอดีต”. *คู่มือหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น* (กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์ แห่งประเทศไทย), ๒๕๓๐, หน้า ๓๔-๓๘

^{๖๒} พวง อินทรครรชิต นับเป็นนักหนังสือพิมพ์ที่มีชื่อ กล่าวกันว่าเป็นคนแรกที่เขียนข่าวสังคมซุบซิบให้กับหนังสือพิมพ์ประชาชาติ เป็น นักประพันธ์ ในอดีตยังเคยแต่งเพลงเชียร์ให้หลายคณะ เมื่อสมัยยังเป็นนิสิตอยู่ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดูใน สุรัตน์ นุ่มนนท์. “หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นไทย ศึกษาจากอดีต”. *คู่มือหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น* (กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย), ๒๕๓๐, หน้า ๓๖

^{๖๓} สุรัตน์ นุ่มนนท์. “หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นไทย ศึกษาจากอดีต”. *คู่มือหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น* (กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์ แห่งประเทศไทย), ๒๕๓๐, หน้า ๓๖-๓๘

ลงไปเป็นผู้ปฏิบัติในการส่งเสริมอาชีพและรายได้ให้กับประชาชนในลำปางและพื้นที่ใกล้เคียง จึงไม่แปลกที่จะดำรงตำแหน่งที่ปรึกษางานการกุศลและสมาคมมากมาย^{๖๔} โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำแหน่งกรรมการเหล่ากาชาดจังหวัดที่เป็นมาถึง ๒๐ กว่าปีติดต่อกัน ในฐานะคณะหนังสือพิมพ์ส่วนภูมิภาคจากทั่วประเทศ เล็กเคยได้รับเชิญให้เดินทางไปสาธารณรัฐประชาชนจีนที่เพิ่งผูกสัมพันธ์ไมตรีในยุคคึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี คณะดังกล่าวเดินทางไปในช่วงปลายเดือนสิงหาคม ๒๕๑๘ ร่วมกับ ดวงเดือน ณ เชียงใหม่, เฉลียว จงเจริญ นายกสมาคมหนังสือพิมพ์ส่วนภูมิภาค และหนังสือพิมพ์จากภาคอื่นๆ รวม ๑๗ คน

ความรุ่งเรืองและความเสื่อมของหนังสือพิมพ์เอกราชมีบทบาทสำคัญต่อวงการหนังสือพิมพ์ลำปางอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ช่วงปี ๒๕๐๐-๒๕๓๕ ถือว่าเป็นช่วงที่หนังสือพิมพ์เอกราชขยายตัวอย่างสูง สังเกตจากยอดผลิตจะพบว่าช่วงที่รุ่งเรืองที่สุดคือช่วงปี ๒๕๑๐-๒๕๓๕ ที่มียอดผลิตอยู่ราว ๑๕,๐๐๐-๒๐,๐๐๐ ฉบับ^{๖๕} ความเปลี่ยนแปลงในกองบรรณาธิการและการร่วมทุนยังทำให้เห็นความเชื่อมต่อของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นฉบับอื่นๆ ช่วงปี ๒๕๐๐-๒๕๐๕ มีการอ้างถึงรายนาม พยุง อินทรครรชิต และมะลิวัลย์ อินทรครรชิต แห่งหนังสือพิมพ์ไทยลานนาว่าอยู่ในคณะหนังสือพิมพ์ แสดงให้เห็นความสัมพันธ์อันดีระหว่างหนังสือพิมพ์สองฉบับ นอกจากนั้นคณะดังกล่าวยังประกอบด้วย เกษม โรจนศักดิ์, นิวัตน์ วรกุล, ปราโมทย์ ศิริธร,

กำนันอารี พิระเชื้อ, ประพันธ์ พินา และบุญทวงค์ ณ ลำปาง นับเป็นนักเขียนสมัครเล่นในอาชีพครู ข้าราชการและเอกชนลงมาพิมพ์สลับกันไป^{๖๖} ช่วงปี ๒๕๑๖ นอกจากจะมีนักเขียนที่เข้ามามีส่วนร่วมอย่างคับคั่งแล้ว ยังมีผู้ส่งบทความที่เป็นข้อเขียนข่าว ร้องทุกข์มาร่วมตีพิมพ์ที่มาจากต่างจังหวัดด้วย ซึ่งในเวลาต่อมาได้ก้าวสู่ตำแหน่งทางการเมือง เช่น ทรงธรรม ปัญญาดี, อินทร์หล่อ สรรพศรี, วรวิทย์ คำเงิน ส.ส. เชียงราย ขณะที่ยังส่ง สุข ภัครเกษม ส.ส. เชียงใหม่ สัมพันธ์กันเมื่อครั้งที่เคยจัดรายการอยู่ที่ สถานีวิทยุโทรทัศน์ กรมประชาสัมพันธ์ ช่อง ๘ ลำปาง รวมไปถึง ฉนิษฐา ภัครเกษม ที่ได้รับเลือกเป็น ส.ส. เชียงใหม่ในเวลาต่อมา ฯลฯ^{๖๗} บุคลากรดังกล่าวแสดงให้เห็นเครือข่ายอันแน่นแฟ้นทั้งภายในลำปางและนอกลำปาง ที่หนังสือพิมพ์เอกราชได้รับความไว้วางใจ

ในกระแสการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพของประชาชน ก่อน ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เอกราชก็เคยมีเหตุถูกสั่งปิดเมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๑๖ เนื่องจากไปคัดค้านความเห็นที่ไม่ถูกต้องของรัฐบาล จนข่าวดังกล่าวได้รับการตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เอกราชยังเจอการข่มขู่จากฝ่ายรัฐต่างๆ นานา^{๖๘} การเปลี่ยนแปลงสำคัญเกิดขึ้นในปี ๒๕๒๙ ตระกูลจิระสันติการ คนลำปาง เชื้อสายจีน ได้เข้ามาเป็นหุ้นส่วน ทำให้ลักษณะการดำเนินการเปลี่ยนไปจากเดิมมีลักษณะเป็นธุรกิจ ในครอบครัว และนำไปสู่การจดทะเบียนในรูปบริษัท “ลำปางเอกราช จำกัด” โดยมี หุ้นส่วน ๕ คน คือ

^{๖๔} อนุสรณ์ในงานบำเพ็ญกุศลศพ คุณแม่เล็ก พิษณุกุล (ลำปาง : ม.ป.ท.), ๒๕๔๓

^{๖๕} พิชราภรณ์ ครุฑเมือง. การดำรงอยู่ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เอกราช ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม วิทยานิพนธ์ นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวารสารสนเทศ ภาควิชาสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒, หน้า ๑๓๐

^{๖๖} พิชราภรณ์ ครุฑเมือง, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๐

^{๖๗} พิชราภรณ์ ครุฑเมือง, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๐ อ่านเรื่องของ ส่งสุข ภัครเกษม ได้ใน สถาบันพระปกเกล้า. นักการเมืองท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ (กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า), ๒๕๕๑

^{๖๘} พิชราภรณ์ ครุฑเมือง, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๐

เล็ก พิษณุกุล, เกษม โรจนศักดิ์, นรินทร์ จิวะสันติการ, ประยูร จิวะสันติการ และมงคล จิวะสันติการ ในครั้งนี้ ได้ทำการย้ายสำนักงานไปอยู่บนบุญญาพย์ จากเดิมที่อยู่บริเวณตลาดราชวงศ์ ในยุคนี้เอกราชได้ยกระดับเป็นหนังสือพิมพ์รายวัน เนื่องจากมีผู้ส่งข่าวมาอย่างมากมาย เมื่อเทียบกับหนังสือพิมพ์คนเมืองที่สร้างกระแสเรียกร้องมหาวิทยาลัยในทศวรรษ ๒๔๙๐ แล้วเอกราชถือได้ว่าเปิดประเด็นเรียกร้องให้มีมหาวิทยาลัยระดับอุดมศึกษาส่วนภูมิภาคซึ่งนำไปสู่การจัดตั้งวิทยาลัยครูลำปางในเวลาต่อมา^{๖๙}

พื้นที่สำคัญในหน้าหนังสือพิมพ์เอกราชก็คือ การนำเสนอจดหมายเปิดผนึกจากทางบ้านเพื่อร้องเรียนถึงปัญหาและความไม่เป็นธรรม ในคอลัมน์ “จดหมาย” การนำเสนอข้อมูลดังกล่าวนอกจากจะทำหน้าที่เป็นปากเป็นเสียงให้กับประชาชนแล้ว ยังได้กระตุ้นให้ภาครัฐเร่งรัดให้ความช่วยเหลืออีกด้วย โดยหนังสือพิมพ์จะมีการตรวจสอบข้อมูลก่อนทุกครั้งเพื่อให้แน่ใจว่ามีได้เป็นการกลั่นแกล้งกัน กรณีเกิดผู้เสียหายหนังสือพิมพ์จะเปิดโอกาสให้มีการชี้แจง และหากหนังสือพิมพ์มีการนำเสนอข้อมูลที่ไม่เหมาะสมหนังสือพิมพ์จะเปิดช่องให้ประชาชนแสดงปฏิกิริยาสะท้อนกลับเพื่อปรับปรุงแก้ไขต่อไป^{๗๐} ในยุคนี้มีคณาจารย์และนักวิชาการจากวิทยาลัยครูได้เขียนบทวิเคราะห์ลงในหนังสือพิมพ์บางโอกาส และบางคนได้กลายเป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเวลาต่อมา^{๗๑}

การร่วมทุนกับตระกูลจิวะสันติการ ทำให้เกิดการพัฒนาด้านการพิมพ์และบริหาร นั่นคือ มีการสนับสนุน

^{๖๙} พัชรารณณ์ คุรุทเมือง, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๑-๙๔

^{๗๐} พัชรารณณ์ คุรุทเมือง, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๕-๙๖

^{๗๑} พัชรารณณ์ คุรุทเมือง, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๘-๙๙

^{๗๒} พัชรารณณ์ คุรุทเมือง, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๐ และ ๑๐๓

^{๗๓} พัชรารณณ์ คุรุทเมือง, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๐

ให้ใช้คอมพิวเตอร์ ตัวพิมพ์ โปรแกรม Pagemaker ทำให้สะดวก รวดเร็ว และเปลี่ยนจากการวางแผนราย ๕ วัน และรายสัปดาห์กับแบ่งรัฐบาล มาเป็นราย ๒ วัน และรายวันในเวลาต่อมา พร้อมทั้งจัดการด้านการเงินที่เป็นระบบมากขึ้น และปรับราคาจากเดิมฉบับละ ๑ บาทเป็น ๓ บาท พบว่าในยุคนี้มีกำไรจากโฆษณาเป็นอันมาก เนื่องจากการแยกระบบการตลาดออกจากกองบรรณาธิการอย่างชัดเจน อีกทั้งเล็ก และณรงค์ พิษณุกุล ก็ได้ระดมทุนซื้อเครื่องพิมพ์แบบออฟเซตด้วย^{๗๒}

ความเฟื่องฟูของเอกราชมาพบจุดเสื่อมถอย เมื่อพบว่า กลุ่มจิวะสันติการได้ขออนุญาตออกจากบริษัท^{๗๓} ด้วยเหตุผลที่กลุ่มดังกล่าวหันเหไปสู่การจัดตั้งวิทยาลัยโยนกซึ่งต้องการระดมทุน (ในที่สุดก็สามารถก่อตั้งสำเร็จในปี ๒๕๓๑) ทำให้โครงสร้างการดำเนินงานแบบบริษัทเปลี่ยนไปเป็นแบบครอบครัวเช่นเดิมมีเพียงเท่านั้น ช่วงหลังจากนี้บุคลากรหนังสือพิมพ์ก็ทยอยแยกย้ายออกไปทำงานหนังสือพิมพ์อื่นๆ โดยเฉพาะหลังจากรายการเล็ก ปร.๔๒ ทำให้การเปิดตัวหนังสือพิมพ์ใหม่ทำได้ง่ายขึ้น ดังเช่น ชาตรี ทาไชยวงศ์ ที่ไปร่วมกับหนังสือพิมพ์คนเมืองเหนือที่เปิดใหม่ ซึ่งในเวลาต่อมาเขาก็แยกตัวออกมาเปิดหนังสือพิมพ์ลำปางนิวส์เองในปี ๒๕๔๘

ความเสื่อมถอยเห็นได้ชัดเจนจากยอดจำหน่ายที่ลดจากช่วง ๒๕๑๐-๒๕๓๕ ในจำนวน ๑๕,๐๐๐-๒๐,๐๐๐ ฉบับ เป็น ๒,๐๐๐-๓,๐๐๐ ฉบับในปี ๒๕๓๖-๒๕๔๐ และยิ่งย่ำแย่ลงอีกหลังจากเล็ก พิษณุกุล เสียชีวิตในปี ๒๕๔๓ การสูญเสียบุคลากรจาก

การถึงแก่กรรมยังรวมไปถึง เกษม โรจนศักดิ์, สุเมษ รัชชธรรมวงศ์, สมบัติ ศรีนุต, ศรีรัตน์ พลหาญ, เมืองทอง รัตนชัย และดำรง วงศ์คำแน่น^{๗๔} แม้จะยังไม่ปิดตัว แต่การดำรงอยู่ในปัจจุบันนับว่าอยู่ในช่วงประคับประคองตัว ยอดพิมพ์ในปี ๒๕๕๐-๒๕๕๓ เหลือเพียง ๘๐๐-๑,๐๐๐ ฉบับ ที่สะท้อนให้เห็นถึงความนิยมที่ลดน้อยลงมาก อย่างไรก็ตาม เอกราชเป็นหนังสือพิมพ์ต้นแบบที่สำคัญ ผ่านร้อนผ่านหนาวเติบโตและขยายตัวมาพร้อมกับสังคมเมืองลำปาง และสัมพันธ์กับกลุ่มข้าราชการ นักกิจกรรมและการเมืองท้องถิ่นอยู่ในที่ เมื่อประเมินจากความนิยม ยอดพิมพ์และเครือข่ายแล้ว เอกราชในยุครุ่งเรืองถือว่าเป็นหนังสือพิมพ์ที่ทรงอิทธิพลสูงมากในขณะนั้น

นอกจากเอกราชแล้ว ก็ยังมีการลงทุนทำหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นฉบับอื่นขึ้นอีก นั่นคือ *เสียงโยนก* (๒๕๑๖)^{๗๕} โดย ศักดิ์ รัตนชัย ถือนักหนังสือพิมพ์ผู้มากความสามารถ ในยุคที่มีการคุมกำเนิดหนังสือพิมพ์ทำให้ไม่สามารถเปิดตัวใหม่ได้ ศักดิ์ จึงยืมหัวหนังสือพิมพ์แดนไทยมาใช้ นอกจากนั้นยังพบการดำรงอยู่ของหนังสือพิมพ์ลำปางอีกหลายเล่มในช่วงปี ๒๕๒๘-๒๕๒๙^{๗๖} ได้แก่ *สยามโพสต์* ราย ๗ วัน, *ข่าวลานนา* ราย ๑๕ วัน, *เขลางค์* ราย ๑๕ วัน, *ไท* รายตลอดเตอรี ราคา ๒ บาท แสดงให้เห็นถึงโอกาสทางธุรกิจหนังสือพิมพ์ที่มีมากพอจะลงทุน

มีงานวิจัยชิ้นหนึ่งได้ศึกษาการอ่านสิ่งพิมพ์ของคนลำปาง โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๔๒ คน ภายในอ.เมืองลำปาง, อ.แม่ทะ, ต.ศาลา อ.เกาะคา,

อ.ห้างฉัตร, อ.แจ้ห่ม, อ.เมืองปาน, อ.เสริมงาม และอ.เถิน^{๗๗} แสดงให้เห็นว่า ประเภทของสื่อสิ่งพิมพ์ที่ประชาชนชอบอ่านมากที่สุดคือ หนังสือพิมพ์และสนใจเหตุการณ์ทั่วไป^{๗๘} พฤติกรรมการอ่านเช่นนี้สัมพันธ์กับการขยายตัวของหนังสือพิมพ์ลำปาง เห็นได้จากการถือกำเนิดของหนังสือพิมพ์ในเวลาใกล้เคียงกัน ได้แก่ *คนเมืองเหนือ* (๒๕๓๗) *อิสราภาพ* (๒๕๓๙) *ลานนาโพสต์* (๒๕๔๐), *สะกิดข่าว* (๒๕๔๒?), *แมงมุม* (๒๕๔๗) และ *ลำปางนิวส์* (๒๕๔๗) หนังสือพิมพ์เหล่านี้ส่วนใหญ่ยังพิมพ์จำหน่ายจนถึงทุกวันนี้ แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวและยืนระยะได้ดีท่ามกลางการแข่งขันของหนังสือพิมพ์หลายฉบับ

แม้จะเกิดหนังสือพิมพ์หัวใหม่อย่างต่อเนื่อง แต่ส่วนใหญ่มีลักษณะที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ยกเว้นหนังสือพิมพ์ *เมืองรถม้า* (๒๕๕๑) ที่มีการปรับเปลี่ยนอย่างน่าสนใจ หลังจากจัดพิมพ์ไปได้ ๕ ปีก็มีการปรับโฉมและการวางแผงใหม่จากหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ให้เป็นหนังสือพิมพ์รายวันและเปลี่ยนแปลงขนาดจากขนาดเท่าหนังสือพิมพ์ธรรมดาไปเป็นขนาดแท็บลอยด์ ในฉบับวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๕๖ เข้าใจว่าปริมาณข่าวและการกระจายของข่าวสารที่มีความถี่สูงนี้ยังสัมพันธ์กับพื้นที่ข่าวในสังคมออนไลน์ด้วย ดังที่เห็นได้ว่า เมืองรถม้าอาศัยพื้นที่สำคัญอย่าง Facebook ในการสื่อสารข่าว ทั้งยังทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการร้องเรียนปัญหาในสังคมออนไลน์ได้อย่างน่าสนใจ ในช่วงต้นยังเปิดการมีส่วนร่วมโดยให้ผู้อ่านส่งภาพและข่าวเข้ามา โดยให้รางวัลผู้นำข่าวที่น่าสนใจมาให้ถึงข่าวละ ๑,๐๐๐ บาท

^{๗๔} พชราภรณ์ ครุฑเมือง, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๗

^{๗๕} ศักดิ์ สักเสรีญ รัตนชัย. "SAKYONOK ลำปาง-ลาสเวกัส ONLINE". สืบค้นจาก http://rampernglampang.blogspot.com/2009_08_29_archive.html (๒๙ สิงหาคม ๒๕๕๒) สืบค้นเมื่อ ๓๑ มกราคม ๒๕๕๘

^{๗๖} มนัส ฟูอินหลง, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๖-๙๙

^{๗๗} กฤษณพันธ์ เฟื่องศรี. *การวิเคราะห์พฤติกรรมการอ่านสื่อสิ่งพิมพ์ของประชาชนในจังหวัดลำปาง* วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๖, หน้า ๒๗-๒๙

^{๗๘} กฤษณพันธ์ เฟื่องศรี, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๙-๑๐๓

หนังสือพิมพ์คนเมืองเหนือ

ก่อตั้งในวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๓๗^{๗๔} พื้นฐานเริ่มมาจากกิจกรรมทางการเมืองท้องถิ่นที่เริ่มขยายตัวมากขึ้นในปลายทศวรรษ ๒๕๓๐ ต่อต้นทศวรรษ ๒๕๔๐ ชาตรี ยศสมแสน บรรณาธิการ เคยดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาจังหวัด เขตอำเภอเมืองมาก่อน ขณะนั้นชาตรีทำหน้าที่เป็นประชาสัมพันธ์ของกลุ่ม และมีความคิดเห็นว่าควรจะมีสื่อเป็นของตนเอง จึงก่อตั้งหนังสือพิมพ์ขึ้นมา โดยได้รับความสนับสนุนจากศักดิ์ รัตนชัย และหนังสือพิมพ์เอกราช คนเมืองเหนือเคยมียอดพิมพ์มากถึง ๑๐,๐๐๐ ฉบับ ในช่วงประมาณปี ๒๕๔๐-๒๕๔๕ อันเป็นอันสงสรมจากการขยายตัวของการเมืองท้องถิ่นเนื่องมาจากนโยบายการกระจายอำนาจ และรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๔๐ อุปสงค์เกิดจากนักการเมืองต้องการพื้นที่ข่าวในการดำเนินกิจกรรม เมื่อข่าวนั้นได้รับการตีพิมพ์ พวกเขาก็จะเหมาซื้อคนละ ๑๐๐-๕๐๐ เล่ม เพื่อไปจ่ายแจกคนในพื้นที่ กล่าวกันว่าช่วงที่ขยายตัวอย่างมากนั้นมีคนงานพับกระดาษหนังสือพิมพ์ในโรงพิมพ์มากถึง ๒๕ คน เพื่อดำเนินการผลิตให้ทันการจัดจำหน่าย ขณะที่ปัจจุบันเหลือเพียง ๖ คน ในด้านการจัดการแล้วพบว่า รายได้ของหนังสือพิมพ์มาจาก ๒ ส่วน นั่นคือ ยอดขายและการขายโฆษณา ปัจจุบันยอดพิมพ์แต่ละฉบับอยู่ที่ ๕,๐๐๐ ฉบับต่อสัปดาห์ นับว่าขายได้เกือบหมด กระนั้นจากการสังเกตของชาตรีพบว่า ในรอบปีช่วงที่ยอดขายตกต่ำจะมีอยู่สองช่วงนั่นคือ ช่วงเปิดภาคการศึกษาเดือนพฤษภาคม และช่วงเก็บเกี่ยวพฤศจิกายน หนังสือพิมพ์ฉบับนี้มีโครงสร้างการทำงานที่ไม่มีแบ่งแยกกันระหว่างบรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา กับบรรณาธิการข่าว

กลยุทธ์การปรับตัวของคนเมืองเหนือ

ชาตรีได้แสดงให้เห็นถึงกลยุทธ์ที่น่าสนใจของหนังสือพิมพ์ ๒ ประการที่สัมพันธ์กับบริบทในท้องถิ่น นั่นคือ การกระจายสินค้าด้วยการส่งหนังสือพิมพ์ไปกับรถขายเส้นก๋วยเตี๋ยวที่เดินทางไปตามอำเภอต่างๆ ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่คิดขึ้นในช่วงปี ๒๕๔๒-๒๕๔๓ กลยุทธ์ที่สองคือ การเปิดแผงหนังสือพิมพ์ใหม่ๆ ด้วยการฝากขายกับแผงร้านค้าเช่น แผงกล้วยแขก สาเหตุที่คนเมืองเหนือกำหนดวางแผงไว้ทุกวันเสาร์ ก็เพื่อเปลี่ยนข่าวได้ทันท่วงทีหากมีข่าวใหญ่เข้ามา เมื่อเทียบกับหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นฉบับอื่นซึ่งจะมีกำหนดออกประมาณวันศุกร์ สำหรับการกระจายสินค้าจะแบ่งเป็น ๓ แบบ แบบแรกจะมีพนักงานที่จัดส่งตามแผงหนังสือในตัวเมือง กับแบบที่สองคือ ฝากขายกับยี่ปิวในเขตต่างอำเภอ ได้แก่ ร้านภัณฑ์เพ็ญ แบบที่สามคือการส่งไปกับรถขายเส้นก๋วยเตี๋ยวที่มีเส้นทางวิ่งไปตามอำเภอต่างๆ การเน้นข่าวของคนเมืองเหนือ นั้นจะมุ่งไปที่การเจาะลึกในข่าวประเภทอาชญากรรม, สังคม พื้นบ้านเกี่ยวกับการทำมาหากินของชาวบ้านที่ไม่ใช่ชาวเศรษฐกิจ อย่างเช่น ฤดูกาลของพืชผักธรรมชาติที่มีราคา เช่น หน่อไม้อ่อน, เห็ด ฯลฯ ขณะที่หลีกเลี่ยงการเน้นข่าวการเมืองและเศรษฐกิจ เนื่องจากเห็นว่าไม่มีคนสนใจ และไม่ทำให้ยอดขายกระเตื้องขึ้น โดยเฉพาะข่าวการเมืองที่อาจทำให้ยอดขายลดลงเสียด้วยซ้ำ บรรณาธิการประเมินตนเองว่า นับจากตัวเองแล้วอีก ๕ ปีก็จะอายุครบ ๖๐ ปี คาดว่าคงทำหนังสือพิมพ์ต่อไปอีกเพียง ๕-๑๐ ปีเท่านั้น หมายถึงว่า การดำรงอยู่ของหนังสือพิมพ์ยังผูกติดอยู่กับตัวตนของเจ้าของ ยังไม่ได้มีการออกแบบให้คนเมืองเหนือมีความเป็นสถาบันที่ยั่งยืนนัก

^{๗๔} ชาตรี ยศสมแสน, สัมภาษณ์โดย ภิญญพันธ์ พจนะลาวณิชย์, วันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๕๗ เวลา ๑๔.๐๕-๑๕.๒๔ น. ณ สำนักงานหนังสือพิมพ์คนเมืองเหนือ ต.เวียงเหนือ อ.เมือง ลำปาง

หนังสือพิมพ์ลานนาโพสต์

ก่อตั้งเมื่อปี ๒๕๔๐ มีพื้นฐานที่สัมพันธ์กับการดำเนินงานด้านธุรกิจและวิชาชีพสื่อมวลชน สุรศักดิ์ ภัคคี^{๑๐} บรรณาธิการก่อตั้ง โดยวิชาชีพแล้วเรียนจบมาทางด้านเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แต่ในช่วงเป็นนักศึกษาได้เรียนรู้กิจกรรมจากเพื่อนนักศึกษาสาขาสื่อสารมวลชนจึงทำให้สนใจด้านสื่อสารมวลชนด้วย ธุรกิจเริ่มแรกที่เกี่ยวข้องก็คือ ธุรกิจโฆษณาในนามบริษัทลำปางธุรกิจโฆษณา โดยเริ่มจากการประมูลซื้อช่วงเวลาจากสถานีวิทยุกระจายเสียงในลำปาง แต่ในที่สุดก็ต้องยุติการจัดทำ เมื่อการแข่งขันเพื่อประมูลเวลารุนแรงมากขึ้น ต่อมาสุรศักดิ์ได้ลงทุนทำธุรกิจรถแท็กซี่โฆษณา ธุรกิจดังกล่าวทำให้ได้รู้จักผู้คนมากขึ้นและนำไปสู่การร่วมกับนายทุนจัดทำหนังสือพิมพ์ชื่อ *อิสราภาพ* และเข้าไปสานต่อ *ไทยลานนา* ธุรกิจนี้ในเครือลานนาโพสต์มีอยู่ ๓ ฐานคือ หนังสือพิมพ์ลานนาโพสต์ รายสัปดาห์ฉบับตีพิมพ์, เว็บไซต์ข่าวลานนาโพสต์ (<http://www.lannapost.net>) ที่นำเสนอข่าวที่อิงกับหนังสือพิมพ์ และสถานีลานนาเอฟเอ็ม คลื่นความถี่ ๙๒.๒๕ MHz ลำปาง ทั้งสามส่วนล้วนเป็นที่มาของรายได้ สามารถจำแนกได้คือส่วนหนึ่งได้มาจากการขายโฆษณา, ส่วนที่สองมาจากงบประมาณสัมพันธของหน่วยงานต่างๆ รายจ่ายแบ่งเป็น ๓ ส่วนหลักๆ นั่นคือ ค่าจ้างพิมพ์ ตกราวร้อยละ ๕๐ ของต้นทุนทั้งหมด เนื่องจากไม่มีโรงพิมพ์เป็นของตนเองเพื่อลดต้นทุนจึงส่งไปพิมพ์ที่โรงพิมพ์ต่างจังหวัด ส่วนที่สองคือ เงินเดือนพนักงานจำนวน ๕ คน ไม่รวมบรรณาธิการ

กลยุทธ์การปรับตัวของตัวของลานนาโพสต์

เมื่อเทียบกับคนเมืองเหนือแล้ว ลานนาโพสต์มีฐานการดำเนินการในฐานะสื่อมวลชนมาอย่างยาวนานกว่าและบรรณาธิการผู้ก่อตั้งเคยผ่านการจัดทำหนังสือพิมพ์มาแล้วถึง ๒ ฉบับ ดังนั้น ลานนาโพสต์จึงมีลักษณะที่เป็นสถาบันมากกว่า และได้มีการแยกโครงสร้างระหว่าง บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา กับบรรณาธิการข่าวอย่างชัดเจน ลานนาโพสต์ได้แบ่งเป็นกองบรรณาธิการย่อยต่างหาก นั่นก็คือ ส่วน Bizweek ไม่เพียงเท่านั้น ลานนาโพสต์เองยังได้รับรางวัลจากสมาคมผู้สื่อข่าว เช่น ข่าวรางวัลชมเชย “ปลุกสำนึกลำปาง พื้นแม่วังสายน้ำแห่งชีวิต” ปี ๒๕๕๖^{๑๑} และบทนำชมเชย “ความหวังของลำน้ำวัง” ปี ๒๕๕๗^{๑๒} จากสภาพหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ความเป็นมืออาชีพด้านสื่อสารมวลชนทำให้มักปรากฏว่าลานนาโพสต์มักแสดงตนให้เห็นว่าอิงกับจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อ และมีความอ่อนไหวต่อประเด็นดังกล่าวค่อนข้างมาก ขณะที่ คนเมืองเหนือ ความสัมพันธ์กับองค์กรนักข่าวส่วนกลางค่อนข้างจะมีระยะห่างกว่า ปริมาณการผลิตอยู่ที่สัปดาห์ละ ๒,๕๐๐ ฉบับ จะแบ่งการกระจายสินค้าเป็น ๒ แบบ แบบแรกจะมีพนักงานจัดส่งตามแผงหนังสือในตัวเมือง กับแบบที่สองคือ ฝากขายกับยี่ปั้วในเขตต่างอำเภอ นอกจากนั้น การเข้าถึงหนังสือพิมพ์เป็นไปได้ไม่ยากนัก ลานนาโพสต์ให้ความสำคัญกับพื้นที่ใหม่อย่างเว็บไซต์ ที่ปัจจุบันมียอดวิวอยู่ที่ ๒๙๑,๗๑๒ ผู้เยี่ยมชมที่ ๑๐๐,๗๙๖ (๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ เวลาประมาณ ๑๑.๓๕ น.) และ Facebook จึงทำให้สามารถเพิ่ม

^{๑๐} วริษฐา ภัคคี, สัมภาษณ์โดย ภิญญพันธ์ พจนานวณีย์, วันเสาร์ที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๕๗ เวลา ๑๖.๕๔-๑๘.๑๕ น. ณ อาคารคณิตคิด science ต.สบตุ๋ย อ.เมือง ลำปาง

^{๑๑} “ลานนาโพสต์คว้าชัย รางวัลสิ่งแวดล้อม”. ลานนาโพสต์ (๗-๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗) อ้างถึงใน http://www.lannapost.net/2014/03/blog-post_3341.html สืบค้นเมื่อ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

^{๑๒} “ลานนาโพสต์ปลื้ม คว้ารางวัลบทนำชมเชย “ความหวังของลำน้ำวัง”. ลานนาโพสต์ (๒๗ มิถุนายน- ๓ กรกฎาคม ๒๕๕๗) อ้างถึงใน http://www.lannapost.net/2014/06/blog-post_5331.html สืบค้นเมื่อ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

ช่องทางมากขึ้นในหมู่คนรุ่นใหม่และวัยทำงานที่ไม่มีโอกาสไปตามแผงหนังสือ ดังที่เคยมีสโลแกนในเว็บไซต์ว่า “ข่าวลำปาง เพื่อคนลำปางทั้งโลก”

๓. สรุปผลการศึกษาวิจัย

ความแพร่หลายของสื่อมวลชนในภาคเหนือนี้สัมพันธ์กับบริบทสังคม การเมืองและเศรษฐกิจอย่างยิ่ง นับแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา ความเฟื่องฟูของวงการหนังสือพิมพ์ช่วงทศวรรษ ๒๔๙๐ ถูกปิดกั้นอย่างหน้ามือเป็นหลังมือภายหลังการขึ้นมามีอำนาจของรัฐบาลเผด็จการทหารในทศวรรษ ๒๕๐๐ เช่นเดียวกับการรัฐประหารหลัง ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ดังนั้นสิทธิเสรีภาพสื่อจึงแปรผกผันไปกับอำนาจการเมืองที่ลี้ดงจรดั่งกล่าว การคุมกำเนิดหนังสือพิมพ์ด้วย ปว.๑๗ และ พร.๔๒ เป็นกฎหมายที่แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดและเป็นรูปธรรมที่สุด และถูกนำมาใช้เป็นหมุดหมายสำคัญในแวดวงสื่อสารมวลชนไทย

ภาครัฐเองก็พยายามควบคุมข้อมูลข่าวสารในทุกยุคสมัย เพียงแต่ว่าในรัฐบาลที่ไม่สามารถตรวจสอบ หรือตั้งคำถามได้ในนามของข้ออ้างความมั่นคงของชาติ เป็นข้ออ้างอันเป็นแบบฉบับอันชอบธรรมที่ครอบจักรวาลอย่างยิ่งจากอดีตมาถึงปัจจุบัน ภาคเหนือเคยเป็นสมรภูมิในสงครามต่อต้านคอมมิวนิสต์ จึงทำให้โครงสร้างพื้นฐานของรัฐได้ขยายตัวตามมาด้วย พร้อมกับกำกับการคมนาคมขนส่งและการส่งกำลังทางทหาร สื่อมวลชนท้องถิ่นอย่างหนังสือพิมพ์ก็อยู่ภายใต้ข้อจำกัดนั้น ส่วนน้อยที่อยู่รอดมาจากทศวรรษ ๒๕๐๐ บางส่วนอยู่รอดมาจากทศวรรษ ๒๕๑๐ กับอีกหลายส่วนที่เติบโตมากับทศวรรษ ๒๕๓๐ หลังจากที่มีการยกเลิก พร.๔๒ ไปแล้ว ร่วมไปกับนโยบายกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นได้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

ในเชียงใหม่ที่ถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีประวัติของหนังสือพิมพ์มายาวนานเกือบศตวรรษ คนเมือง เป็นหนังสือพิมพ์ฉบับที่มีความโดดเด่นอย่างยิ่งโดยเฉพาะบทบาทการสร้างกระแสเรียกร้องมหาวิทยาลัยสำหรับภาคเหนือ พร้อมไปกับการสร้างภาพลักษณ์ภาคเหนือ-ชาวเหนือที่สวยงามต่อโลกภายนอก ตั้งแต่ทศวรรษ ๒๔๙๐ ขณะที่ไทยนิวส์ ถือเป็นหนังสือพิมพ์ฉบับที่แพร่หลายมีจำนวนผลิตมหาศาลต่อวัน และมีประวัติศาสตร์ยาวนานที่สุดในเชียงใหม่ หลังจากการปิดตัวของหนังสือพิมพ์คนเมือง โดยมีหนังสือพิมพ์คู่แข่งสำคัญก็คือเชียงใหม่นิวส์ พบว่านอกจากไทยนิวส์ จะมีความสำเร็จในการปรับตัวจนกลายเป็นหนังสือพิมพ์ที่ได้รับความนิยมอย่างมาก และกระจายตัวไปอย่างกว้างขวางทั่วภาคเหนือแล้ว ไทยนิวส์ยังได้วางแผนที่จะปรับตัวในเชิงรุกไว้ด้วย เพียงแต่มีปัจจัยที่จุดรั้งไว้ก็คือเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ ทำให้ต้องชะลอตัวไว้ก่อน ขณะที่การปรับตัวสู่โลกสังคมออนไลน์ก็มีให้เห็นอยู่บ้างแต่ไม่มีความโดดเด่นมากนัก ดังนั้นคู่แข่งอีกส่วนหนึ่งนอกจากเชียงใหม่นิวส์แล้วก็คือ สำนักข่าวออนไลน์อย่างเช่น Hedlomnews สื่อใหม่ที่ทำงานเป็นสื่อออนไลน์โดยไม่ต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายในการตีพิมพ์

สำหรับจังหวัดลำปาง หนังสือพิมพ์ไทยลานนา และเอกราชถือเป็นต้นธารของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่มีความเชื่อมโยงมาถึงหนังสือพิมพ์ในปัจจุบัน แสดงให้เห็นหนังสือพิมพ์ที่เชื่อมโยงกับเครือข่ายทางสังคมในตัวเมืองและเขตชนบท โดยเฉพาะบทบาทของเอกราชที่เฟื่องฟูมากในทศวรรษ ๒๕๐๐-๒๕๑๐ ในยุคต่อมาคนเมืองเหนือ กลายเป็นหนังสือพิมพ์รุ่นหลังที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงด้วยการปรับตัวให้เข้ากับความต้องการของตลาด แต่พบว่า บรรณาธิการเองไม่ได้ตั้งเป้าหมายที่จะสร้างให้เป็นสถาบันที่ดำรงอยู่ต่อไปในทางกลับกัน เอกราชซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์เก่าแก่

รถถังนพวงปกเกล้า

ที่อ่อนแรงลง ได้พยายามรักษาความเป็นสถาบันของตนอยู่ เมื่อพูดถึงความเป็นสถาบันแล้ว จะเห็นได้ว่า ลานนาโพสท์ เป็นฉบับที่แสดงให้เห็นถึงการดำรงและปรับตัวมาตลอดช่วงระยะเวลาดำเนินการโดยพยายาม

ให้หนังสือพิมพ์ดำรงอยู่ในฐานะสถาบันอย่างชัดเจน แม้จะไม่ประสบความสำเร็จในด้านยอดขายและการตลาดแบบคนเมืองเหนือก็ตาม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

เอกสารชิ้นต้นยังไม่ได้เผยแพร่

การประชุมคณะกรรมการรัฐมนตรี ครั้งที่ ๑/๒๕๐๘ “เรื่องที่ ๓๒ เรื่อง มติที่ประชุมสัมมนาหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย”
ใน สป.๕.๑.๑/๓๔๘ เอกสารส่วนบุคคล ม.ล.ปิ่น มาลากุล

ระเบียบวาระการประชุมคณะกรรมการรัฐมนตรี ครั้งที่ ๔๕/๒๕๐๖ “เรื่องที่ ๑๙ เรื่อง มติที่ประชุมสัมมนาหนังสือพิมพ์
แห่งประเทศไทย” ใน สป.๕.๑.๑/๒๘๙ เอกสารส่วนบุคคล ม.ล.ปิ่น มาลากุล

หนังสือและบทความ

การบรรณาธิการและการจัดการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น, กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย,
ไทย, ๒๕๒๙.

คู่มือหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น, กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, ๒๕๓๐.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. กาลานุกรมสยามประเทศไทย ๒๔๘๕-๒๕๕๔, กรุงเทพฯ: โปสต์ พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๕.

เนื่ออ่อน ขวัญทองเขียว. “จาก “ข่าวเสด็จ” ถึง “ศรีเชียงใหม่” หนังสือพิมพ์กับจิตสำนึกคนล้านนา”. ศิลปวัฒนธรรม,
๓๓ : ๔ (กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕)

พัฒนาการของ นสพ. ท้องถิ่นภาคเหนือ, ๘-๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘, ม.ป.ท. : ๒๕๒๘.

มนัส พูนินหลง. สำนวณทรัพยากรสื่อสารมวลชนและสื่อท้องถิ่นในเขตภาคเหนือตอนบน, เชียงใหม่ :
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๒๙.

ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๗๕ ตอนที่ ๘๕, ๒๗ ตุลาคม ๒๕๐๑.

ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๘๓ ตอนที่ ๑๒๐, ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙.

ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๘๓ ตอนที่ ๑๓๔, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๑๙.

ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๑๐๗ ตอนที่ ๑๓๑, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๓๓.

ลายคราม, เชียงใหม่ : ศูนย์หนังสือเชียงใหม่, ๒๕๒๗.

วัชระ สินธุประมา. “พัฒนาการสู่กระแสบริโภคนิยมในเชียงใหม่ : ภาพสะท้อนจากโฆษณาในหนังสือพิมพ์
ศรีเชียงใหม่ (พ.ศ. ๒๔๗๐)”. ศิลปศาสตร์, ๑ : ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๔): ๑๒๐

วีระศักดิ์ สาเลยกานนท์. สถานภาพหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น : รายงานการวิจัย, กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการ
หนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, ๒๕๒๘.

วีระศักดิ์ สาเลยกานนท์และวิลาสินี พิพิธกุล, บรรณาธิการ. การบรรณาธิการและการจัดการหนังสือพิมพ์
ท้องถิ่น สรุปผลการวิจัยและสัมมนาเชิงปฏิบัติการว่าด้วย การบรรณาธิการและการจัดการหนังสือพิมพ์
ท้องถิ่น ๒๐-๒๓ ตุลาคม ๒๕๒๙ จังหวัดขอนแก่น.

สถาบันพระปกเกล้า. นักการเมืองท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่, กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๑.

อนุสรณ์ในงานบำเพ็ญกุศลศพ คุณแม่เล็ก พิษณุกุล, ลำปาง: ม.ป.ท., ๒๕๔๓.

หนังสือพิมพ์

ไทยนิวส์ (๑๐ เมษายน ๒๕๑๘)

ไทยนิวส์ (๒๓ กันยายน ๒๕๑๘)

วิทยานิพนธ์และการค้นคว้าแบบอิสระ

กฤษณพันธ์ เฟิงศรี. การวิเคราะห์พฤติกรรมการอ่านสื่อสิ่งพิมพ์ของประชาชนในจังหวัดลำปาง วิทยานิพนธ์
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๖.

พงษ์ศักดิ์ ปัตถา. ผลกระทบของฐานทัพสหรัฐอเมริกาต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมของเมืองอุดรธานี
พ.ศ.๒๕๐๕-๒๕๒๐ วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา ภาควิชา
ประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๕๐.

พัชราภรณ์ ครุฑเมือง. การดำรงอยู่ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เอกราช ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของ
สังคม วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวารสารสนเทศ ภาควิชาสารสนเทศ คณะ
นิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

วชิรา รินทร์ศรี. การศึกษาสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง ๘ ลำปาง ในฐานะสื่อมวลชนส่วน
ภูมิภาค วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

อนุสรรา พุทธรักษา. พฤติกรรมผู้บริโภคที่มีต่อหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ การค้นคว้า
แบบอิสระ หลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.

สัมภาษณ์

ชาติรี ยศสมแสน, สัมภาษณ์โดย ภัญญพันธ์ พจนะลาวัฒน์, วันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๕๗ เวลา ๑๔.๐๕-๑๕.๒๔ น.
ณ สำนักงานหนังสือพิมพ์คนเมืองเหนือ ต.เวียงเหนือ อ.เมือง ลำปาง

วริษฐา ภัคดี, สัมภาษณ์โดย ภัญญพันธ์ พจนะลาวัฒน์, วันเสาร์ที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๕๗ เวลา ๑๖.๕๔-๑๘.๑๕ น.
ณ อาคารคณิตศาสตร์ science ต.สบตุ๋ย อ.เมือง ลำปาง

สิทธิธารถ ปรานค์วัฒนากุล บรรณาธิการบริหาร หนังสือพิมพ์เสียงชาวน่าน, สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ โดย ภัญญพันธ์
พจนะลาวัฒน์ วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.

อินสม ปัญญาโสภา, สัมภาษณ์โดย อานนท์ ต้นดิวัฒน์, วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๗ เวลา ๑๗.๓๐ น.

การอ้างอิงอิเล็กทรอนิกส์

ไทยรัฐออนไลน์. “ประวัติความเป็นมา, ยุคที่ ๑ ข่าวภาพ”. <http://www.thairath.co.th/corporate/generation1> (๓๑ มกราคม ๒๕๕๘)

ไทยรัฐออนไลน์. “ประวัติความเป็นมา, ยุคที่ ๔ ไทยรัฐ วิภาวดีฯ”. http://www.thairath.co.th/corporate/generation4_2 (๓๑ มกราคม ๒๕๕๘)

ประวัติมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (หอศิลป์ปิ่นมาลา). “ประวัติมหาวิทยาลัยเชียงใหม่-การเรียกร้องให้มี
มหาวิทยาลัย”. สืบค้นจาก http://library.cmu.ac.th/pinmala/cmu_request.php สืบค้นเมื่อ ๑๘
กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

- ภิญญพันธ์ พจนะลาวัลย์และคณะ. “นั้ย่านักข่าวพลเมือง : กำเนิด ความเสื่อมถอย และการเกิดใหม่? กรณีศึกษาภาคเหนือประเทศไทย ตอนที่ ๑ ก่อนจะมี “นักข่าวพลเมือง” ใน ประเทศไทย. <http://www.prachatai.com/journal/2012/12/44225> (๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๕)
- มหาวิทยาลัยพายัพ. “ประวัติ วิจิตร ไชยวัฒน์” .สืบค้นจาก <http://www.payap.ac.th/web50/establish/ajax2.html> สืบค้นเมื่อ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘
- โรงเรียนมัธยมวิทยาลัยลำปาง. “ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนมัธยมวิทยาลัยลำปาง”. เข้าถึงจาก <http://www.mtslampang.ac.th/historyschool.php> เข้าถึงเมื่อ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘
- “ลานนาโพสต์คว่ำซัย รางวัลสิ่งแวดล้อม”. ลานนาโพสต์ (๗-๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗) อ้างถึงใน http://www.lannapost.net/2014/03/blog-post_3341.html สืบค้นเมื่อ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘
- “ลานนาโพสต์ปลื้ม คว่ำรางวัลบทบาทสมชาย “ความหวังของลำน้ำวัง”. ลานนาโพสต์ (๒๗ มิถุนายน- ๓ กรกฎาคม ๒๕๕๗) อ้างถึงใน http://www.lannapost.net/2014/06/blog-post_5331.html สืบค้นเมื่อ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘
- ศักดิ์ สักเสริญ รัตนชัย. “SAKYONOK ลำปาง-ลาสเวกัส ONLINE”. สืบค้นจาก http://rampernglampang.blogspot.com/2009_08_29_archive.html (๒๙ สิงหาคม ๒๕๕๒) สืบค้นเมื่อ ๓๑ มกราคม ๒๕๕๘
- สมาคมหนังสือพิมพ์ส่วนภูมิภาคแห่งประเทศไทย. “รายชื่อคณะกรรมการบริหารสมาคมฯ จากอดีตถึงปัจจุบัน”. สืบค้นจาก http://www.ppat2508.org/index.php?option=com_content&view=article&id=42&Itemid=72 สืบค้นเมื่อ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘
- สมาพันธ์นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย. “สมาคมหนังสือพิมพ์ส่วนภูมิภาคแห่งประเทศไทย”. อ้างอิงจาก http://www.ctj.or.th/?page_id=65 อ้างอิงเมื่อ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘
- สำนักบริการเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. “วิจิตร ไชยวัฒน์” นักหนังสือพิมพ์คนเมือง”. Lanna Corner. สืบค้นจาก <http://www.lannacorner.net/lanna2012/article/article.php?type=A&ID=1037> สืบค้นเมื่อ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ อ้างถึง <http://www.chiangmainews.co.th/viewnews.php?id=4609&lyo=1>
- หนังสือพิมพ์เชียงใหม่นิวส์. “ประวัติหนังสือพิมพ์เชียงใหม่นิวส์”. สืบค้นจาก <http://www.chiangmainews.co.th/history> สืบค้นเมื่อ ๓๑ มกราคม ๒๕๓๘
- A.punnee (นามแฝง). “ความเป็นมา “สถาบันอิศรา”. สืบค้นจาก <http://www.oknation.net/blog/unicefchildrightaward/2009/06/26/entry-11> (๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๒) สืบค้นเมื่อ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘
- Digital rarebook. “แนะนำหนังสือ ตอนที่ ๔ : “ ตัดจจริต “ หนังสือพิมพ์ฉบับแรกของเชียงใหม่?” สืบค้นจาก <http://www.digitalrarebook.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538710707> สืบค้นเมื่อ ๒๗ มกราคม ๒๕๕๘